

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Masakr v Katyňském lese

Ludmila Habichová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Masakr v Katyňském lese

Ludmila Habichová

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Kodetová

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Touto cestou bych ráda poděkovala paní Mgr. Petře Kodetové za odborné vedení mé práce.

Obsah

Úvod	4
1 Zahraniční vztahy Polska	7
1.1 Polské vztahy se Sovětským Ruskem ve 20. století	7
1.2 Pakt Molotov-Ribbentrop.....	8
1.3 Útok na Polsko.....	10
1.4 Čtvrté dělení Polska	13
2 Zajatecké tábory	14
2.1 Kozelsk	15
2.2 Starobělsk a Ostaškov.....	16
2.3 Život v táboře.....	17
2.4 Deportace rodin zajatců	20
3 Likvidace	21
3.1 Likvidace tábora Kozelsk	21
3.2 Likvidace táborů Starobělsk a Ostaškov	23
3.3 Přeživší	25
4 Hledání pravdy	26
4.1 Pátrání po důstojnících	26
4.2 Nález a první vyšetřování	28
4.3 Reakce Sovětského svazu	31
4.4 Mezinárodní lékařská komise	32
4.5 Burděnkova komise.....	33
4.6 Norimberský proces	34
Závěr	36
Seznam použité literatury	39
Resumé	41
Přílohy	42
Tabulky.....	42
Obrázky	44

Úvod

Bakalářská práce se zabývá masakrem v Katyňském lese spáchaném v roce 1940, kdy bylo zavražděno několik tisíc polských důstojníků zajatých během invaze Rudé armády do Polska v září 1939. Vraždy v Katyni byly jednou z důležitých kapitol druhé světové války, které se odrazily na válečné a poválečné zahraniční politice zainteresovaných stran.

Cílem práce je zmapovat události předcházející rok 1940 a podat celistvý výklad o provedení poprav a následné mezinárodní situaci po nalezení hromadných hrobů v roce 1943. V práci bude provedena analýza postojů jednotlivých zemí, které se podílely na vyšetřování v Katyňském lese.

Práce je rozdělena do čtyř základních kapitol, které jsou dále rozepsány do podkapitol. Jednotlivé části chronologicky popisují události druhé světové války, kdy Polsko bylo brzy poraženo a Rudá armáda zajala několik tisíc polských vojáků a důstojníků. Hlavním bodem práce je zmapovat průběh poprav a hledání zmizelých důstojníků polskou vládou na území SSSR. Pátrání bylo ukončeno v roce 1943, kdy byly v Katyňském lese nalezeny masové hroby. Západní politici pro zachování dobrých vztahů se SSSR přijali verzi, že viníkem bylo Německo, a tím případ uzavřeli. Na konci práce jsou přidány tabulkové a obrázkové přílohy, které doplňují a znázorňují nejdůležitější události doby.

Úkolem první části práce bude nastínit sovětsko-polské vztahy během 20. století. V krátkosti vylíčí mezinárodní vztahy do roku 1939, který se stal rokem zlomovým. V této době bylo uzavřeno spojení mezi Sovětským svazem a Německem, kdy byl mezi stranami v srpnu 1939 podepsán pakt o neútočení, ve kterém se zároveň obě strany dohodly na společném postupu proti Polsku a následném rozdělení sfér vlivu na polském území. Sovětská strana po porážce Polska internovala polské důstojníky do tří zajateckých táborů, do Kozelska, Starobělska a Ostaškova. V první kapitole se práce zabývá rozdělením Polska mezi Sovětským svazem a Německem.

Záměrem druhé kapitoly je vylíčit život zajatců v táborech. V této části se práce zaměřuje na nepříznivé životní podmínky a denní výslechy uvězněných. Dále je zde popsána snaha Moskvy vnutit polským důstojníkům svůj politický program. Většina polských důstojníků odmítala komunismus, a tak se vedení NVKD rozhodlo poslat zajatce na smrt. V závěrečné podkapitole se práce věnuje deportací rodin zajatých důstojníků na Sibiř či do Kazachstánu.

Třetí kapitola se soustředí na likvidaci jednotlivých táborů. Důstojníci z tábora Kozelsk byli převezeni do Katyňského lesa, kde byli zastřeleni a pohřbeni do společných hrobů. Zajatci z tábora Starobělsk byli zastřeleni ve věznici NKVD v Charkově a zajatce z tábora Ostaškov potkal stejný osud ve věznici NKVD v Kalininu. Důstojníci, kteří byli vybráni jako vhodní pro sovětizaci, byli internováni do tábora Pavličev Bor.

Hlavním tématem poslední kapitoly je exhumace nalezených těl v Katyňském lese, které objevil německý Wehrmacht v době, kdy nacistické Německo porušilo pakt o neútočení a vpadlo v červnu 1941 do Sovětského svazu. Zprvu je v kapitole nastíněn průběh událostí po nacistické okupaci, kdy sovětská vláda obnovila diplomatické styky s Polskem. Práce líčí snahu polské vlády nalézt ztracené důstojníky a poukazuje na neochotu Sovětského svazu podílet se na pátrání. Po nalezení hromadných hrobů se kapitola zaměřuje na německé a polské vyšetřování, které ukázalo, že viníkem je Sovětský svaz. V práci je popsána reakce Sovětského svazu, který ukončil diplomatické vztahy s polskou vládou. Po vytažení Wehrmachtu Rudou armádou z okolí Katyně se vyšetřování ujala i sovětská komise, která sepsala závěrečnou zprávu o vině Německa. Po skončení války proběhl Norimberský proces, kdy SSSR podalo na Německo žalobu i za Katyň. Pro nedostatek důkazů v Norimberku nebyl pronesen žádný rozsudek za usmrcení polských důstojníků.

V závěru bude poukázáno na to, jak západní politici pro zachování dobrých vztahů se SSSR přijali verzi, že viníkem bylo Německo. Tento postoj byl v politickém životě prezentován až do sovětského přiznání ruským prezidentem Michaelem Sergejevičem Gorbačovem 13. dubna 1990.¹ Na závěr se práce okrajově zaměřila na exhumace učiněné po roce 1991 v Mědnoji a Charkově, kdy byli pohřbeni zbývající důstojníci z táborů Starobělsk a Ostaškov.

K tématu bakalářské práce je dostatek literatury vydané jak v českém jazyce, tak i v zahraničí. Na práci byly použity obecné studie, které se zabývají dějinami zúčastněných států a také studie, které se přímo zaměřují na zločin v Katyňském lese. V práci jsou dále použity české a anglické odborné články.

Pro vylíčení sovětsko-polských mezinárodních vztahů 20. století a průběhu války byla nejvíce využívána kniha od Karla Richtera *Válka začala v Polsku*, která velice rozsáhlým a podrobným způsobem líčí německou a sovětskou invazi do Polska. V této části práce byly

---

¹ ALLEN, Paul, *Katyň. Stalinský masakr a triumf pravdy*, Praha 2008, s. 13.

použity převážně obecné studie zabývající se dějinami Polska a Ruska (později SSSR). Společnou mezinárodní politiku vylíčil také Kovács István v knize *Pisdulski...Katyň...Solidarita*.

Přínosem pro sepsání další části práce byla kniha *Katyň. Stalinský masakr a triumf pravdy* od amerického badatele Allena Paula, která byla přeložena do češtiny. Sám autor knihy těžil poznatky z dokumentů Zvláštní komise amerického Kongresu, několikrát navštívil Polsko, kde se setkal s polskými historiky zabývajícími se touto tematikou a v neposlední řadě těžil i z orální historie, kdy se setkával s příbuznými obětí. Další obsahově hodnotnou knihou byla kniha *Katyň* od Kaisera Gerda doplněná mnoha přílohami a výpověďmi svědků. V českém prostředí o Katyni psal historik Mečislav Borák, který své znalosti zužitkoval v knize *Vraždy v Katyňském lese*, která podrobně líčí události přímo spjaté se zločinem. Jako další česká studie byla použita kniha *Zločin, který unikl trestu* od Karla Richtera.

Ve čtvrté kapitole byla využita i zpráva sepsaná doktorem Hájkem *Důkazy Katyňské*, členem mezinárodní vyšetřovací komise v Katyni, který vyvracel vinu Sovětského svazu. V kapitole je v krátkosti nastíněna i účast tématu Katyň v Norimberku, o této účasti píše v jedné ze svých kapitol dvojice autorů Heydecker a Leeb v knize *Norimberský proces*.

Pro práci jsou stěžejní publikace v anglickém jazyce. První velice obsáhlou knihou je *Katyn. A crime without punishment* od trojice autorů Ciencila, Lebedeva Materski. Po krátkém nástinu sovětsko-polských vztahů se kniha podrobně zabývá tématem katyňských vražd. V každé části jsou přílohou dokládány dokumenty, například znění paktu o neútočení mezi Německem s SSSR, a dále statistické údaje, které jsou v bakalářské práci použity v příloze. Další použitou knihou je *Katyn massacre* napsanou Fitzgibbonem Louisem. Třetí anglická publikace použitá v práci byla napsána Sanfordem Georgem, kterou pojmenoval *Katyn and the Soviet massacre of 1940. Truth, justice and memory*. Sanford se ve své práci zaměřil především na statistické údaje.

Další publikace jsou v práci použity jen okrajově. Jedná se například o knihu *Rudý teror* od Baberowskiho, Jorge, dále o osobní zpověď českého vojáka Jana Gomoly sloužícího v německém vojsku *Objevil jsem Katyň* a od Kubíka Petra *Rudé stíny. Dějiny Polska* od Kosmana Marceliho a *Dějiny Ruska* od autorů Švankmajer, Veber, Sládek a Moulis byly použity pro doplnění tématu stejně jako články v odborných časopisech.

1 Zahraniční vztahy Polska

1.1 Polské vztahy se Sovětským Ruskem ve 20. století

Rusko dominovalo na polském území již od 18. století, kdy došlo k trojímu dělení Polska v letech 1772, 1793 a 1795.² Všechna dělení vyšla z popudu ruské carevny Kateřiny II. Veliké, ke které se přidalo Prusko a Rakousko. Na Vídeňském kongresu, který se konal v roce 1815, bylo zřízeno Království polské pod správou Ruska.³ Na počátku 20. století se místní vlastenci rozhodli bojovat za svůj národ a zformovali Spikleneckou bojovou organizaci vedenou Józefem Piłsudskim, který sympatizoval s Rakousko-Uherskem a Střelecký svaz vedený Władysławem Sikorským. Když začala první světová válka, Piłsudski si pohrával s myšlenkou vytvoření trojstátí s Rakousko-Uherskem, které podporovalo Polsko, a proto během první světové války Polsku povolilo vybudovat si své dvě vlastní polské legie o síle 8 500 mužů pod vedením rakouských generálů polské národnosti.⁴ První brigádě velel plukovník Józef Piłsudski.⁵

Během první světové války proběhla bolševická revoluce vedená Vladimírem Iljičem Leninem namířená proti demokratické vládě. Nově vytvořená bolševická vláda zpočátku k polské otázce přistupovala v duchu práva na sebeurčení a dekretem ze dne 16. listopadu 1917 zrušila rozdělení Polska z 18. století.⁶ Když byla 11. listopadu 1918 válka ukončena podepsáním příměří v Compiègne, Józef Piłsudski se stal velitelem polského vojska a prozatímní hlavou státu. Americký prezident Woodrow Wilson svým třináctým bodem prohlásil, že by mělo vzniknout sjednocené, nezávislé a autonomní Polsko s přístupem k moři.⁷ Po příměří následovala mírová konference ve Versailles, kde se jednalo mimo jiné i o město Gdaňsk, které zde bylo prohlášeno svobodným městem, které měla spravovat Společnost národů a kde mělo být zřízeno polské diplomatické zastoupení. Na konferenci se musely vyřešit hranice nově ustanoveného státu. Polsko bylo odděleno od SSSR na základě Curzonovy linie, která vedla podél bodů Bug-Kuźnica-Pinsk.⁸ Piłsudski však trval na tom, aby se bolševické Rusko stáhlo až za hranice z roku 1772, což se především týkalo Ukrajiny. Polské jednotky nečekaly na závěrečná

---

² SANFORD, George, *Katyn and the Soviet massacre of 1940. Truth, justice and memory*, London 2005, s. 5.

³ WILLIAMSON, David, *Zrazené Polsko. Nacistická a sovětská invaze v roce 1939*, Brno 2010, s. 9.

⁴ KOVÁCS, István, *Piłsudski...Katyň... Solidarita. Klíčové pojmy polských dějin 20. století*, Brno 2010, s. 34.

⁵ RICHTER, Karel, *Válka začala v Polsku. Utajovaná fakta o německo-sovětské agresi*, Praha 2004, s. 72.

⁶ KOVÁCS, s. 40.

⁷ KOSMAN, Marceli, *Dějiny Polska*, Praha 2011, s. 251.

⁸ RICHTER, *Válka...*, s. 99.

ustanovené konference a vydaly se do Kyjeva. Bolševická armáda nezahálela a zahájila protiútok, čímž začala polsko-sovětská válka probíhající v letech 1919–1921. Mír byl podepsán 18. března 1921 v lotyšské Rize, kde Polsko uznalo bolševický režim na Ukrajině.⁹ Polsko pro svojí budoucí ochranu začalo uzavírat spojenecké smlouvy. V únoru roku 1921 podepsalo spojeneckou smlouvu s Francií, která přislíbila pomoci při agresi Německa či Sovětského svazu.¹⁰ Dalším ohrožením pro Polsko bylo postupné vojenské sblížení SSSR a Německa, které začalo v Rapallu v roce 1922 a dále bylo rozšířeno v roce 1926 smlouvou o německo-sovětském přátelství a spolupráci.¹¹ Polsko nemohlo být nadšeno ani Locarnem z roku 1925, který přislíbil pouze garanci západních hranic.¹²

1.2 Pakt Molotov-Ribbentrop

Hitler ve své rezidenci na Obersalzbergu střídal plány na obsazení Polska se svobodným městem Gdaňsk.¹³ Předtím, než se začal zabývat tímto plánem, se zaměřil na Rakousko a Československo. Zabraní těchto území mělo být varovným signálem pro Polsko, jelikož se záhy Hitlerova pozornost obrátila na Gdaňsk. Vydal rozkaz k vypracování plánu k obsazení města a vypověděl Polsku smlouvu o neútočení z roku 1934 a zároveň vypověděl námořní smlouvy uzavřenou s Brity roku 1935, jelikož Velká Británie projevila podporu Polsku, i když společně s Francií věřila v to, že Hitler kvůli Polsku nebude riskovat válku. Polský ministr zahraničí Józef Beck tvrdil: „*Kdo má v rukou Gdaňsk, má v rukou náš hospodářský život... V případě války každý muž i každá žena budou polskými vojáky.*“¹⁴ Polská strana si proti nadcházejícímu střetu začala hledat spojence. Našla je v již zmíněné Francii a Velké Británii. S Velkou Británií uzavřela 6. dubna 1939 dohodu o vzájemné pomoci, dne 25. srpna 1939 se smlouva přeměnila na oficiální vojenský svazek.¹⁵ Jednalo se o oboustrannou pomoc, kdy si Poláci mohli sami určit, koho považují za nepřítele. Velká Británie ale zároveň byla i tou zemí, která Polsko přesvědčovala, ať přestane mobilizovat, aby nevyprokovalo Hitlera k vpádu. Polsko uzavřelo obdobnou smlouvu i s Francií již roku 1935, Francie se ve smlouvě zavazovala,

---

⁹ CIENCILA, Anna, LEBEDEVA, Natalia, MATERSKI, Wojciech, *Katyn. A crime without punishment*, London 2007, s. 10.

¹⁰ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 13.

¹¹ KOVÁCS, s. 40.

¹² KOSMAN, s. 275.

¹³ ALLEN, s. 45.

¹⁴ RICHTER, *Válka...*, s. 175.

¹⁵ KOSMAN, s. 295.

že pokud Německo napadne Polsko, její vojenské jednotky dorazí do patnácti dnů na pomoc.¹⁶

Sovětsko-německé sblížení začalo obchodní smlouvou uzavřenou 19. února 1939.¹⁷ Následoval Stalinův proslov 10. března 1939 na XVIII. sjezdu Vsesvazové komunistické strany bolševiků, kde kritizoval politiku západní neintervence, která podněcuje válku mezi Japonskem a Čínou.¹⁸ Také se zmínil o sounáležitosti mezi komunismem a národním socialismem. V květnu téhož roku Stalin vyměnil lidového komisaře zahraničí. Maxim Litvinov, který byl mimo jiné Žid a propagoval kolektivní bezpečnost, byl vyměněn Vjačeslavem Molotovem.¹⁹ Molotov uvítal hospodářskou smlouvu, ale v dalším sblížení zatím váhal, Německu vyčítal jeho Pakt proti Kominterně. Německo své záměry dalo na srozuměnou také Itálii, která 11. srpna 1939 poslala svého ministra zahraničí do Berlína, kde Galaazzo Ciano dal Ribbentropovi na srozuměnou, že Itálie si válku nepřeje.²⁰

Sovětský svaz se rozhodl nespoléhat pouze na spojení s Německem a jednal i se západním světem. Již od května 1939 probíhala jednání mezi SSSR, Francií a Anglií o vzájemné obranné alianci, kterou vedl maršál Vorošilov.²¹ Jednání ztroskotala na otázce průchodu sovětských vojsk přes Polsko a Rumunsko. Tyto dva státy byly suverénní a měly právo samy rozhodnout, které vojsko projde jejich územím. Polský ministr zahraničí Józef Beck byl razantně proti průchodu sovětských vojsk přes polské území, a tak se sovětská jednání opět obrátila k Německu. SSSR po německém velvyslanci Schulenburgovi vzkázalo, že pakt může být uzavřen 26. nebo 28. srpna 1939.²² Hitler potřeboval podepsat pakt dříve a osobně poslal Stalinovi depeši, kde apeloval na rychlé uzavření, jelikož polskou otázku je třeba vyřešit co nejdříve. Ribbentrop na přání Hitlera dorazil do Moskvy dříve, 23. srpna 1939, i v přítomnosti osobního fotografa Hitlera Heinricha Hoffmana, který od Führera dostal za úkol vyřídít osobní pozdravy pro Stalina a zároveň pozorovat

---

¹⁶ ALLEN, s. 40.

¹⁷ BORÁK, Mečislav, *Vraždy v Katyňském lese*, Ostrava 1991, s. 26.

¹⁸ RICHTER, Karel, *Zločin, který unikl trestu. Masakr v Katyni*. Praha 2008, s. 13.

¹⁹ ŠVANKMAJER, Milan, VEBER, Václav, SLÁDEK, Zdeněk, MOULIS, Vladislav, *Dějiny Ruska*, Praha 1995, s. 339.

²⁰ RICHTER, *Zločin...*, s. 9.

²¹ WILLIAMSON, s. 73.

²² RICHTER, *Válka...*, s. 26.

jeho osobnost.²³ Dne 22. srpna 1939 proběhlo čtvrté zasedání západní delegace, které již bylo nanejvýš zbytečné.²⁴

Ribbentrop se nesetkal pouze s Molotovem, na jednání byl přítomen i Stalin, který nenamítal nic k plánu zničení Polska. Požadoval však na oplátku uznání sovětského vlivu v Besarábii, s čímž Ribbentrop souhlasil. Problém nastal s Lotyšskem. Hitler požadoval za své sféry vlivu Litvu, Kuronsko i s přístavy Libava a Vindava (západní část Lotyšska) a Sovětskému svazu by nechal Finsko a zbytek Lotyšska.²⁵ Stalin ovšem požadoval Lotyšsko celé. S tímto si Ribbentrop nedovolil souhlasit bez osobního schválení Führera, a tak mu zaslal telegram, ve kterém Hitler ustoupil Stalinovým požadavkům. Obě strany se v paktu podepsaném v noci z 23. na 24. srpen 1939 zavazovaly nepoužít proti sobě násilí, ani spojit se proti jedné straně s jinými státy.²⁶ V tajném dodatku bylo stanoveno rozdělení sfér vlivu na polském území v linii řek Pisa, Narev, Visla a San, dále bylo potvrzeno, že Finsko, Estonsko, Lotyšsko a Besarábie bude spadat pod sovětskou sféru, Litva pod sféru německou a poslední bod prohlašoval, že protokol je přísně tajný.²⁷ Adolf Hitler komentoval pakt slovy: „*Ted' je Evropa moje! Ostatní si mohou vzít Asii!*“²⁸

1.3 Útok na Polsko.

Chystaný pakt unikl všem západním mocnostem, přestože již na jaře roku 1939 dostaly britské úřady varování od sovětského agenta Waltera Krivitskiho, který utekl roku 1937 na západ, úřady to však považovaly za pouhé žvanění.²⁹ Zatímco byl západ ohromen, Ribbentrop byl v Německu přivítán jako hrdina. Po uzavření spojení již nic nebránilo k zahájení operace *Weiss*, která byla naplánovaná na sobotu 26. srpna 1939, přípravy probíhaly již od března téhož roku.³⁰ Velká Británie se smlouvou zavázala Polsku pomoci, přesto britský velvyslanec v Německu Hitlera obhájil slovy: „*Kdyby bylo Skotsko odděleno od Anglie nějakým irským koridorem, dožadovali bychom se nejméně téhož, čeho se nyní dožaduje Hitler. Jelikož se tyto požadavky zkoumají samy o sobě, bylo by zlem připustit světovou válku kvůli takovým věcem.*“³¹ Hitler si byl jistý, že diplomaté, které potkal na konferenci v Mnichově, do války kvůli Polsku nepůjdou. Jeho dalším cílem byl rychlý a

---

²³ RICHTER, *Zločin...*, s. 22.

²⁴ RICHTER, *Válka...*, s. 33.

²⁵ Tamtéž, s. 36.

²⁶ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 14.

²⁷ KOVÁCS, s. 93.

²⁸ RICHTER, *Zločin...*, s. 31.

²⁹ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 15.

³⁰ RICHTER, *Válka...*, s. 44.

³¹ Tamtéž, s. 45.

překvapivý útok, který se mohl obhájit argumentem, že se Německo pouze bránilo. Na to byl připraven plán na útok stanice Gliwicz organizovaný Alfredem Helmuthem Naujockem, členem teroristického komanda a specialistou na vraždy. Na akci si mohl vzít čtyři své vlastní lidi, dva mu byli přiděleni. Jeden z nich musel umět polsky, aby do mikrofonu pronesl řeč. Akce začala 31. srpna 1939 v 19:27 hod.³² Komando oblečené v polských uniformách omráčilo vrátného a stráž ve stanici byla zavlčena zmlácená do sklepa, poté polský mluvící člen akce pronesl do mikrofonu, že se stanice nachází v polských rukou a vyzval polskou menšinu, aby povstala proti Hitlerovi. Na místě nechali ležet mrtvolu v polské uniformě, které si předem dovezli z koncentračních táborů.

Ještě před samotným útokem Hitler ujistil britského velvyslance, že nehodlá nijak narušit existenci britského impéria a francouzskému velvyslanci slíbil, že vůči nim nebude postupovat nepřátelsky. Oba dva velvyslance ujišťoval v tom, že za vše může Polsko, kde je to samá provokace a násilnosti vůči německé menšině. Zahájení útoku však zkomplikovala depeše od Benita Mussoliniho, který Hitlera obeznámil s tím, že Itálie bude na válku připravena až v roce 1942, pokud ji Německo neposkytne materiál a suroviny.³³ Hitlerovi nepomohl ani fakt, že Londýn a Paříž uzavřely s Polskem smlouvy o vzájemné pomoci, a proto byl nucen útok pozdržet. K některým divizím varování o zastavení akce nedošlo, a tak se německá jednotka v Jablunkovském průsmyku pokusila obsadit železniční stanici a tunel.³⁴

Samotný útok se posunul na 1. září 1939, kdy na Polsko směřovala armáda Sever a armáda Jih doprovázena letectvem, které bombardovalo letiště, železnice a silnice za účelem přerušování zásobních transportů. Luftwaffe po pár dnech ovládalo celý vzdušný prostor. Společně s armádou překročila hranice i skupina Einsatzgruppen, která terorizovala civilní obyvatelstvo.³⁵ Německé námořnictvo zablokovalo Gdaňskou zátoku a obsadilo město Gdaňsk. Ministr zahraničí Beck se obrátil pro pomoc k Francii a Velké Británii. Ukázalo se, že se Hitler nemýlil v úsudku, že Polsku nepomohou, Velká Británie a Francie vyhlásily všeobecnou mobilizaci, ale s vyhlášením války Německu otálely až do 3. září 1939.³⁶ Ke konečnému rozhodnutí nepomoci západní spojenci došli 12. září 1939,

---

³² RICHTER, *Zločin...*, s. 40.

³³ RICHTER, *Válka...*, s. 49.

³⁴ WILLIAMSON, s. 75.

³⁵ ALLEN, s. 65 an.

³⁶ RICHTER, *Válka...*, s. 206.

jelikož spoléhali na Mussoliniho, který dokáže Hitlera přesvědčit, aby invazi zastavil.³⁷ Vojenská převaha německých vojsk se brzy projevila, dne 6. září 1939 padl Krakov, poté vláda z Varšavy utekla do Lublinu.³⁸ Wehrmacht dorazil do Varšavy 8. září 1939, kde obranu města vedl generál Czuma.³⁹ V tutéž dobu byla svedena největší bitva na řece Bzuře asi 100 kilometrů od Varšavy, kde se Poláci statečně bili od 9. do 20. září 1939.⁴⁰

Dne 3. září 1939 poslal Hitler telegram Stalinovi, kde dal jasně na srozuměnou, že očekává jeho připojení se k válce.⁴¹ Stalin však vyčkával na okamžik, kdy si bude jistý, že vše skončí v jeho prospěch, nechtěl, aby z tohoto konfliktu Sovětský svaz vyšel jako agresor. Správná chvíle pro zahájení invaze nadešla 17. září 1939, téhož dne byla polskému velvyslancovi v Moskvě přečtena Molotovova nóta, jejímž obsahem bylo, že polský stát již neexistuje a bude vzat pod ochranu Rudé armády.⁴² Sovětské jednotky překročily polské hranice s výmluvou, že jdou na pomoc svým ukrajinským a běloruským bratrům, kteří trpí ze strany polských velkostatkářů. Rudá armáda byla zformována do Ukrajinské fronty (vedl ji Semjon Timošenko) a Běloruské fronty (vedl ji Michail Kovalev) tvořící dohromady sedm armád.⁴³ Vpád Rudé armády přes hranice znamenal vypovězení paktu o neútočení mezi Polskem a Sovětským svazem z 25. července 1932, který byl prodloužen 5. května 1934 a porušil nejméně pět mezinárodních paktů, úmluv či konvencí.⁴⁴ Polsko bylo v beznadějně situaci, útok z obou stran nečekal nikdo. Obrana hranic byla rychle prolomena a polské vojsko se stahovalo do Grodna, které padlo 21. září 1939.⁴⁵ Následující den, 22. září 1939, kapituloval Lvov.⁴⁶ Rudá armáda shazovala z letadel letáky, na kterých velitel Timošenko vyzýval polské vojáky ke kapitulaci: „*Vojáci! Co se s vámi stalo? Zač a proti komu bojujete? Pro koho dáváte do hry svůj život? Důstojníci a generálové jsou vaši nepřátelé!*“⁴⁷

Nic nenapovídalo tomu, že by se situace měla zvrátit, postup Wehrmachtu a Rudé armády byl neústupný. Dne 26. září 1939 byl zahájen generální útok na Varšavu, Polsko se

---

³⁷ ALLEN, s. 41.

³⁸ RICHTER, *Válka...*, s. 217.

³⁹ WILLIAMSON, s. 130

⁴⁰ RICHTER, *Zločin...*, s. 50.

⁴¹ RICHTER, *Válka...*, s. 256.

⁴² ALLEN, s. 67.

⁴³ WILLIAMSON, s. 137.

⁴⁴ BORÁK, s. 27.

⁴⁵ RICHTER, *Válka...*, s. 271.

⁴⁶ FITZGIBBON, Louis, *Katyn massacre. The shocking truth behind the world's most horrifying unjudged mass-murder*, London 1977, s. 32.

⁴⁷ KAISER, Gerd, *Katyně. Státní zločin – státní tajemství*, Praha 2003, s. 11.

již dále bránit nemohlo, a proto následující den bylo uzavřeno příměří a 28. září 1939 byla podepsána úmluva o kapitulaci.⁴⁸ Jednalo se však pouze o Německo. V Paříži, kam polská vláda odletěla, rezignoval polský prezident a do funkce nastoupil Władysław Raczkiewicz, premiérem se stal generál Stanisław Sikorski.⁴⁹ Na přelomu září a října velitelé Rudé armády podepisovali s polskými jednotkami kapitulací dohody. Od 20. září 1939 se Wehrmacht začal stahovat za hranici stanovenou mezi Německem a SSSR.⁵⁰ Němečtí vojáci museli 22. září 1939 předat Brest do rukou Rudé armády, při předávání proběhla slavnostní přehlídka vítězství, kde spolu nastoupil Wehrmacht společně s Rudou armádou.⁵¹

1.4 Čtvrté dělení Polska

Po ukončení válečných potyček byla 28. září 1939 podepsána mezi Německem a SSSR smlouva o hranicích a přátelství, kde si obě strany potvrdily rozdělení polského území na řekách Pisa, Narva, Bug a San.⁵² Obě strany se zároveň domluvily, že společnými silami budou bojovat proti polskému odporu. Sovětský svaz vyšel z dělení nepatrně lépe, připadlo mu 51,4% území (192 tisíc km² s 12 miliony Poláků) a Říši zbývajících 48,6%. (187 tisíc km² s 22 miliony Poláky).⁵³

Čtvrtým dělením Polska byl vymazán systém nastolený ve Versailles. Hitler svou část Polska podrobil přísnému teroru, jeho cílem bylo germanizovat obyvatelstvo, pokud se nepodvolí, bude vysídleno na Sibiř nebo do Kazachstánu. Vysídlování probíhalo v několika vlnách a na jednu osobu bylo dovoleno si vzít zavazadlo do 30 kilogramů a 200 zlotých.⁵⁴ Jako první byli likvidováni velkostatkáři, poté přišla řada na inteligenci polského národa a na zapřisáhlé vlastence. Muži, ženy i děti byli posíláni na nucené práce do Říše. Byl stanoven zákaz vydávat polské noviny a časopisy, byly uzavřeny knihovny, archivy a divadla. Německé polské území se začalo rychle vyplňovat ghety, zajateckými a koncentračními tábory včetně Osvětimi. Proti Hitlerovu režimu se začala formovat podzemní hnutí, největším hnutím byla Zemská armáda, dále zde byl odboj komunistů a Lidová garda.

Sovětský svaz nastolil na polském území přísný režim sovětizace. Po obsazení byla vytvořená Západní Ukrajina, jejímž centrem byl Lvov a Západní Bělorusko s metropolí

---

⁴⁸ RICHTER, *Válka...*, s. 305.

⁴⁹ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 19.

⁵⁰ RICHTER, *Válka...*, s. 312.

⁵¹ KOSMAN, s. 306.

⁵² KAISER, s. 27.

⁵³ RICHTER, *Válka...*, s. 318.

⁵⁴ Tamtéž, s. 322.

Bialystok. Továrny, podniky a banky byly rychle znárodněny, rolníci byli nuceni vstupovat do kolchozů. Učitelé museli skládat zkoušky z teorie marxismu-leninismu, ruština se stala úředním jazykem. Masové deportace na Sibiř probíhaly mezi únorem a dubnem v roce 1940, týkala se polských obyvatel, kteří se nehodili do komunistického režimu, jako například lidé vzdělaní a zámožní a lidé odmítající sovětizaci.⁵⁵

2 Zajatecké tábory

Již od prvního dne sovětské invaze Rudá armáda oddělovala polské důstojníky od řadových vojáků a internovala je do předběžných zajateckých táborů, odkud je dopravila k sovětským hranicím. Například při kapitulaci Lvova bylo zajato 2 000 důstojníků z povolání a pět generálů.⁵⁶ Někteří vojáci tomuto osudu unikli tím, že se stáhli do Rumunska a Maďarska, či do Litvy a Lotyšska, jejich cílem bylo dorazit do Francie, kde by pokračovali v boji. Do Rumunska se dostalo 2 515 důstojníků s 25 tisíci řadových vojáků, do Litvy se dostalo 10 000 polských vojáků, z čehož 800 byli důstojníci.⁵⁷ Po porážce Francie většina polských vojáků odcestovala bojovat na Blízký východ.

Zřídít tábory pro zajatce nařídil 19. září 1939 komisař státní bezpečnosti Lavrentij Pavlovič Berija, přičemž náčelníkem táborů se měl stát Pjotr Soprunenko.⁵⁸ Domáhat se zde Ženevské konvence ze dne 27. července 1929 o válečných zajatcích a o zraněných a nemocných nemělo smysl, jelikož SSSR nepřipojilo svůj podpis.⁵⁹ NKVD se rovněž rozhodlo neposkytnout seznam válečných zajatců polské exilové vládě. Do sovětského zajetí se dostalo dle nových počtů z roku 2002 na 320 tisíc osob, internovaní měli na vybranou, zda chtějí do německého či sovětského zajetí, avšak většina byla pro sovětské zajetí.⁶⁰ Bylo nařízeno zřídít tábory sběrné, vyšetřovací a tábory pracovní. Polští důstojníci byli zatčeni jako nepřátelé lidu, a proto pro ně byly zřízeny tři zvláštní tábory Ostaškov, Kozelsk a Starobělsk, o jejich přepravu na místo se staral Ivan Maslenikov.⁶¹ Každý zajatec strávil několik týdnů v průchozím táboře a v listopadu 1939 byl umístěn do jednoho ze třech zvláštních táborů. Během umístování zajatců do různých táborů probíhaly mezi německou a sovětskou vládou výměny válečných zajatců. Do 23. listopadu 1939 sovětská

---

⁵⁵ BABEROWSKI, Jörg, *Rudý teror. Dějiny stalinismu*, Praha 2004, s. 153.

⁵⁶ KAISER, s. 24.

⁵⁷ Tamtéž, s. 22 an.

⁵⁸ RICHTER, *Válka...*, s. 351.

⁵⁹ KUBÍK, Petr, *Rudé stíny. Sovětské válečné zločiny 1941–1945*, Praha 2003, s. 17.

⁶⁰ KAISER, s. 33.

⁶¹ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 26.

vláda předala Němcům 42 492 polských zajatců a Německo Sovětům předalo 13 757 zajatců.⁶²

2.1 Kozelsk

Tábor, zřízený na začátku října roku 1939 v bývalém klášteře, ležel 250 kilometrů jihovýchodně od Smolenska, pět kilometrů od městečka Kozelsk a sedm kilometrů od železniční tratě Smolensk – Gorbačovo – Tula.⁶³ Prostor byl obehnan vysokou zdí a čtyřmi přistavěnými věžemi. Velitelem tábora byl major Vasilij N. Korolev a komisařem byl Mikhail Alexeev.⁶⁴ V Kozelsku byli zajati 4 generálové (Bronisław Bohaterewicz, Henryk Minkiewicz-Odroważ, Mieczysław Smorawiński a Jerzy Wołkowicki) a 1 kontraadmirál (Ksawery Czernicki), dále zde byli plukovníci podplukovníci, majoři, kapitáni, poručíci, nadporučíci a praporčíci.⁶⁵ Mezi zajatci nechyběla ani polská inteligence, bylo zde zadrženo 21 profesorů a univerzitních učitelů, několik stovek advokátů, soudců, prokurátorů, úředníků a inženýrů.⁶⁶ Bylo zde i na 200 pilotů, mezi které pařila i jediná zajatá žena, pilotka Janina Músnicke-Lewandovská, hodností podporučík. Byla to dcera generála Józefa Dowbór-Muśnického, která se v dvaceti letech stala první pilotkou v Evropě, co seskočila z pětikilometrové výšky.⁶⁷ Jelikož to byla žena, měla v táboře oddělenou místnost, čehož využívala a plně se zapojila do tajného náboženského života v táboře. Uvězněn zde byl i vrchní rabín polské armády major Baruch Sternberg.⁶⁸ I přes invalidu byl do Kozelska deportován kapitán Dlugosz, který neměl nohu a také kapitán Horoszkiewicz, kterému chyběla ruka.⁶⁹ Dopisy od rodiny docházely zajatcům do poštovní schránky číslo 12.⁷⁰ Na každém dopise od rodiny musela být adresa směřována do zotavovny, nikoli do zajateckého tábora. Nejednou se stalo, že manželka psala vyčítající dopis, že její muž se někde v lázních zotavuje a jeho děti doma hladoví. Díky přimluvě britských, italských a rumunských královských domů byla z tábora propuštěna polská knížata, kníže Lubomirský, kníže Mirský a kníže Radziwilli, kteří dostali povolení odcestovat za hranice SSSR.⁷¹ Počty důstojníků se během pobytu měnily, někdo přibyl a

---

⁶² SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 45.

⁶³ BORÁK, s. 38.

⁶⁴ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 47.

⁶⁵ KAISER, s. 47.

⁶⁶ ALLEN, s. 112.

⁶⁷ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 49.

⁶⁸ KOVÁCS, s. 125.

⁶⁹ FITZGIBBON, s. 17.

⁷⁰ KAISER, s. 44.

⁷¹ Tamtéž, s. 53.

někdo byl například převezen do zajateckých táborů v Německu, ke dni 8. října 1939 tábor vykazoval 8 843 zajatců, 1. května 1940 to bylo již 4 599 zajatců.⁷²

2.2 Starobělsk a Ostaškov

Starobělsk se nacházel na území Ukrajiny přibližně 210 kilometrů od Charkova. Tak jako tábor Kozelsk byl zřízen v říjnu 1939 z bývalého kláštera. Při zakládání zajateckých plánů byl tábor zprvu určen výhradně pro české a slovenské vojáky, kteří se zúčastnili bojů v Polsku pod vedením podplukovníka a později plukovníka Ludvíka Svobody.⁷³ Velitelem tábora byl kapitán státní bezpečnosti Aleksandr Berežkov a komisařem byl Michail Kiršin.⁷⁴ Do tábora Starobělsk bylo internováno 3 910 vězňů, z čehož více než polovina byli zajatci po kapitulaci Lvova.⁷⁵ Mezi zajatci bylo osm generálů (jmenovitě L. Biłłiwicz, S. Hałler, A. Kowalewski, K. Lukowski, K. Plisowski, F. Sikorski, L. Skierski, P. Skuratowicz⁷⁶), které uvěznili ve dvou domech ve Wolodarského ulici mimo dosah ostatních vězňů, vysocí štábní důstojníci byli ubytováni v Kirovově ulici.⁷⁷ Mezi zajatými nechyběli plukovníci, podplukovníci, majori, kapitáni, jinak se zde soustředili nejvíce kaplani, lékaři, inženýři, novináři, profesori a docenti. Dne 7. ledna 1940 vězni zaslali dopis na vedení NKVD, kde si přáli ujasnit, zda jsou považováni za válečné zajatce, a pokud ano, dožadovali se práva volného přístupu k vyslanectví a také požadovali kontakt s Červeným křížem, dále požadovali možnost korespondence s rodinou, prosili o peníze, jídlo a šatstvo.⁷⁸ Korespondence zajatcům byla umožněna ve všech třech táborech, mohli napsat jeden dopis za měsíc, ovšem povolili to spíše pro svůj prospěch, ze čtené korespondence se snažili získat o zajatcích další cenné informace. Strážci NKVD se nezdráhali po zajatcích požadovat za obálku a papír 85 kopejek.⁷⁹ Starobělsk měl pro korespondenci určenou adresu Smolensk s poštovní schránkou číslo 15.⁸⁰ Každý tábor měl svého překladače, aby NKVD vědělo, co rodina zajatcům psala, pro Starobělsk dopisy překládal D. Chekholski.⁸¹ Při sčítání uskutečněném 14. října 1939 bylo v táboře 7 045 vězňů, později, 1. května 1940 tábor vykazoval 3 893 zajatců.⁸²

---

⁷² CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 29.

⁷³ KAISER, s. 41.

⁷⁴ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 47.

⁷⁵ ALLEN, s. 112.

⁷⁶ FITZGIBBON, s. 47.

⁷⁷ KAISER, s. 49.

⁷⁸ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 101.

⁷⁹ BORÁK, s. 40.

⁸⁰ KAISER, s. 44.

⁸¹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 58.

⁸² CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 30.

Tábor Ostaškov byl zřízen na ostrově Stolobnoje na jezeru Seliger v okolí Kalininu (dnešního Tveru), který byl s pevninou spojen úzkým mostem. Také zde byl základem tábora klášter zvaný Nikola Pustyn postaven roku 1864, který byl obklopen sedmi strážními věžemi.⁸³ Velitelem tábora byl major státní bezpečnosti Ilja Borisovec a komisařem byl I. V. Yurasov.⁸⁴ Toto místo nebylo pro důstojníky, bylo jich zde pouze na 400.⁸⁵ V Ostaškově byli drženi poddůstojníci, zpravodajové, četníci, pohraniční strážníci, státních policisté, profesori, zástupci intelektuálů, kněží a soudci. Také zde bylo více než 300 československých občanů z Těšínska, které bylo na podzim roku 1938 připojeno k Polsku.⁸⁶ Cenzurovaná korespondence pro zajatce Ostaškov chodila do poštovní schránky číslo 37.⁸⁷ Ke dni 28. září 1939 tábor vykazoval 8 731 zajatců, dne 16. března 1940 NKVD sečetlo 6 364 vězňů.⁸⁸

2.3 Život v táboře

První věc, kterou museli vězni podstoupit, bylo očkování na spalničky, neštovice a tyfus, dalším příkazem ze dne 28. září 1939 se všichni zajatci museli registrovat a vyplnit dotazník se základními životopisnými údaji.⁸⁹ Životní podmínky byly zpočátku katastrofální, v táborech bylo málo prostoru na spaní, nedostatek vody a nedostatek teplého jídla, které dostávali pouze jednou denně, a to ne příliš kvalitní. Snídaně probíhala ještě před úsvitem a skládala se z polévky a chleba. Polévka se podávala s kousky shnilých ryb, maso se zajistilo zředkakdy, cukr a tabák byl k dispozici jen pro některé vybrané. Po snídani byl nařízen úklid a zajatci, kteří měli zrovna službu v kuchyni, připravovali oběd pro celý tábor. Někteří byli vybráni i pro práci v kolchozech, jiní pracovali na zahradě či v kasárnách. Většinou za to dostávali jen o kousek více jídla než zajatci, kteří nepracovali. Oběd se obvykle skládal z polévky s bramborami nebo nasolení sledi. Byl zde naprostý nedostatek mléka, ovoce a zeleniny, a tak zajatcům chyběl především vitamín A, jehož nedostatek zapříčinil šeroslepost.⁹⁰ Díky špatné stravě se několik zajatců z baráků číslo 10, 15 a 20 z tábora Starobělsk rozhodlo ke vzpouře, která jim ovšem k lepší stravě nepomohla.⁹¹

---

⁸³ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 51.

⁸⁴ Tamtéž, s. 47.

⁸⁵ FITZGIBBON, s. 48.

⁸⁶ KOVÁCS, s. 122.

⁸⁷ KAISER, s. 44.

⁸⁸ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 30.

⁸⁹ KAISER, s. 43.

⁹⁰ ALLEN, s. 117.

⁹¹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 56.

Situace se mírně zlepšila po inspekci v listopadu 1939, kterou vykonal Pjotr Sopruněnko s komisařem Sejmonem Nekhoroševem, kteří navštívili tábor Kozelsk.⁹² Kontrola dorazila i do tábora Ostaškov a Starobělsk. Inspekce byla znepokojena, že si tábor neuměl zajistit dodávky materiálu, dodávky potravin, Vězni prodávali veškerý svůj osobní majetek, jen aby se lépe najedli. V korespondenci s rodinou často prosili o balíčky s jídlem. Tábor Kozelsk měl obzvláště velké problémy se zásobováním vody, jelikož vodní čerpací stanice byla mimo provoz. Dodávka elektřiny byla také velmi nedostačující. V táborech byly zřízeny i malé nemocnice, kam zajatci uléhali hlavně díky bídě hygieně a stravě v táborech.⁹³ Dle statistických údajů ve všech třech táborech umřelo ze zdravotních důvodů 60 lidí.⁹⁴

Pokusy o útěk téměř žádné nebyly. Jeden vězeň Josef Augustyn se nevědomky dostal do zakázané zóny, po vyzvání, aby se vzdálil, byl zastřelen. První opravdový pokus o útěk přišel od Juliana Michniewiczze a Zenona Rymaszewskiho v Kozelsku 7. prosince 1939, oba byli téměř okamžitě chyceni.⁹⁵ Další pokus z téhož tábora byl opět neúspěšný, pět zajatců bylo chyceno 16. března 1940, z Ostaškova se pokusili utéci dva zajatci 5. března 1940, dostali se 15 kilometrů od tábora, než byli chyceni.⁹⁶ V táboře Kozelsk byla spáchána jediná sebevražda mezi zajatci. Spáchal ji 2. prosince 1939 podporučík Bazyli Zacharski oběšením v baráku č. 48.⁹⁷

Během uvěznění polští důstojníci denně poslouchali moskevský rozhlas a chodili kolem sovětské ústavy. NKVD na příkaz Beriji pravidelně zajatce vyslýchalo, aby mezi vězně vystopovalo kategorii antisovětských vězňů, kteří se měli následovně oddělit od ostatních.⁹⁸ Během výslechů se utvářela o každém zajatci složka s jeho fotografií, základními informacemi o původu, rodinném stavu, vzdělání, náboženského vyznání a politického příslušenství.⁹⁹ Výslech měl jeden cíl, a to prokázat v řadách zajatců špiony. V jednom ze svědectví polský zajatec Józef Czapski, který byl umělec živící se v Paříži, uvedl, že vyšetřovací komise mu neustále tvrdila, že v Paříži tajně kreslil pro polského ministra zahraničí plán Paříže, i přesto, že se plánek dal koupit téměř na každém rohu města. V zajateckém táboře v Kozelsku vězně vyslýchal také generál NKVD Vasilij M.

---

⁹² CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 31.

⁹³ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 55.

⁹⁴ KAISER, s. 62.

⁹⁵ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 57.

⁹⁶ Tamtéž, s. 57.

⁹⁷ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 86.

⁹⁸ Tamtéž, s. 27.

⁹⁹ ALLEN, s. 119.

Zarubin, který si získal si u vězňů respekt a důvěru tím, že i když byli uvězněni jako nepřátelé lidu, projevoval jim svou úctu a vedl s nimi diskuze, čímž se zajímal o jejich názory.¹⁰⁰ Velitel Zarubin v táboře zřídil knihovnu, která dohromady čítala 3 443 knih (literatura ruská, francouzská, anglická a německá), 805 novin, 173 časopisů, zaregistrováno bylo na 1 280 čtenářů, což v průměru čítalo 200 čtenářů za den.¹⁰¹ Nejvíce čtenou knihou byla kniha od Winstona Churchilla *The World Crisis*.¹⁰² Byl to jediný člověk, kterému polští vojáci salutovali, a i sám Zarubin se nezdráhal zasalutovat polským generálům, obzvláště v úctě měl generála Henryka Minkiewicze, který se Zarubina zeptal, co s nimi bude. Zarubin odpověděl: „*Nemyslím si, že by to bylo vhodné. Zešilel byste, kdybych vám to řekl. Ujišťuji vás, bylo by to nelidské. Věřte, pane generále, že je to pro vás lepší, když nebudete vědět, co s vámi chceme udělat.*“¹⁰³

Důstojníci byli povinni každý večer sledovat filmy, která jim moskevská propaganda pouštěla, na seznamu k projekci se nacházely například filmy *Lenin v Oktiabre*, *Noch v Sentiabre*, *Pyotr Pervy*, *Vragi* aj.¹⁰⁴ Toto „vzdělávání“ však mělo velmi malý efekt. Zajatci ruské noviny mnohem raději používali k balení cigaret či jako toaletní papír než na čtení. Zřízení tábora pořádali pro zajatce také výukový program, kde na programu byla například přednáška o důvodech vítězství Velké říjnové revoluce a co vítězství dalo dělníkům. Po večeři měli vězni možnost zúčastnit se přednášek, které řídili většinou polští generálové, mohli také studovat jazyk a dějiny. Rozpisy přednášek byly vyvěšeny u vchodu kostela, kde měli zajatci napsáno, kdy a kde se koná přednáška na určité téma. V Ostaškově strážce dovolili vězňům zřídit se i malou hudební skupinu, která se zaměřovala na polskou folkovou muziku a zpívala národní písně. Vězni nejvíce času strávili nad spekulacemi, jak pokračuje válka a zda Francie a Velká Británie vyhrává proti Hitlerovi, diskutovali také o sovětsko-finské Zimní válce. Prahli po jakékoli informaci, která by jim aspoň pomohla odpovědět na otázku, kdy bude válka ukončena a oni propuštěni, všichni plně věřili, že Německo padne. Přesně ve 21:00 hodin muselo být zhasnuto.¹⁰⁵ Po této hodině se i přes přísný zákaz strážní konaly večerní modlitby. Kaplani byli obzvláště hlídání zajatci, o Vánocích roku 1939 byli všichni kaplani z Kozelska odvezeni, zůstal zde jen

---

¹⁰⁰ RICHTER, *Zločin...*, s. 104.

¹⁰¹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 64.

¹⁰² FITZGIBBON, s. 45.

¹⁰³ Tamtéž, s. 45.

¹⁰⁴ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 91.

¹⁰⁵ ALLEN, s. 118.

jediný, páter Jan Leon Ziółkowski, jelikož měl i hodnost majora, a tak utekl pozornosti.¹⁰⁶ Tím, že v táboře zbyl jediný, byl velice zaneprázdněn, zajatci se k němu stále chodili zpovídat, o Velikonocích v březnu 1940 absolvoval několik set zpovědí.¹⁰⁷ Ještě před Vánoci 11. listopadu 1939 polští vězni požadovali den volna a možnost zazpívat si hymnu za svůj svátek Národní den svobody, iniciátoři tohoto požadavku byli zatčeni a na osm let posláni do gulagu.¹⁰⁸ V Ostaškově stráže dovolili vězňům zřídit i malou hudební skupinu, která se zaměřovala na polskou folkovou muziku a zpívala národní písně.

2.4 Deportace rodin zajatců

Samostatnou kapitolu deportací polských rodin tvořily rodiny, které byly příbuzensky spjaty se zajatými důstojníky z táborů Kozelsk, Starobělsk a Ostaškov. Jejich seznam byl vytvořen na základě korespondence se zajatci. Deportace započaly 10. února 1940 na základě rozkazu č. 001223 ze dne 11. října 1939 podepsaném organizátorem deportací Ivanem Serovem, kterému se přezdívalo „sovětský Adolf Eichmann“.¹⁰⁹ V této první vlně deportací šlo o vystěhování polských úředníků, lesníků, majitelů pozemků aj. Většina rodin polských důstojníků a poddůstojníků byla deportována 13. dubna 1940 na území Kazachstánu.¹¹⁰ Příkaz k jejich vystěhování byl sepsán již 7. března 1940.¹¹¹ Všechny rodiny byly nejprve vlaky odvezeny do Lvova a odtud putovaly na Sibiř či do Kazachstánu. Cesta byla velice strastiplná a pro starší příbuzní i smrtelná. Po celé Sibiři byli rozváženi do kolchozů. Manželka kapitána Stanisława Pawuľského, který byl internován ve Starobělsku, byla společně s dětmi deportována na Sibiř, kde si sama musela zajistit příbytek a práci. Paní Pawuľská vyráběla brikety na topení ze zvířecího trusu, také čistila napajedla pro dobytek, děti se také musely postarat o to, aby rodina měla co jíst, a proto se denně staraly o 50 telat na pastvě.¹¹² Rodinu kolikrát zachránily pouze balíčky se šatstvem a jídlem od příbuzných, kteří ještě deportováni nebyli. Pošta se však nacházela několik kilometrů od vesnice a paní Pawuľská musela mít povolení od kolchozu si pro balíček dojít. Po žních bylo paní Pawuľské oznámeno, že kolchoz zkrachoval, a že nedostane žádné peníze. Rodina se musela rozdělit, své dcery nechala ve vesnici a sama se synem odjela do nedalekého města shánět práci, kde se z paní Pawuľské stala pomocnice v místní škole a k penězům si pomohla i tím, že prodala svou zlatou korunku. Takto

---

¹⁰⁶ BORÁK, s. 42.

¹⁰⁷ ALLEN, s. 119.

¹⁰⁸ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 67.

¹⁰⁹ ALLEN, s. 138 an.

¹¹⁰ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 27.

¹¹¹ KAISER, s. 34.

¹¹² ALLEN, s. 195.

podobně žily polské rodiny až do vyhlášení polské amnestie 30. července 1941, záhy potom se rodina sháněla po svých manželích a otcích, které však k nalezení nebyli.¹¹³

3 Likvidace

Profily všech zajatců byly dokončeny první týden v únoru a složky byly poslány do Moskvy na posouzení.¹¹⁴ Speciální vyšetřovací komise zhodnotila, že většina zajatců není schopna převýchovy, a proto se komisař Berija v závěrečné zprávě 5. března 1940 rozhodl pro zásadní a nekompromisní řešení:

„V zajateckých táborech NKVD SSSR nachází se do té doby velký počet bývalých důstojníků polské armády... Ti všichni jsou zarytí odpůrci sovětské vlády, plní nenávisti k sovětskému řádu... Hodlají proto pokračovat v kontrarevoluční činnosti a provozují antisovětskou agitaci... Protože jde ve všech případech o zaryté a nesmiřitelné odpůrce sovětské vlády, považuje NKVD SSSR za bezpodmínečně nezbytně I. pověřit NKVD SSSR případy 14 700 osob, které se nacházejí v zajateckých táborech podrobit zvláštnímu řízení, při němž vůči nim bude jako nejvyššího trestu použito zastřelení. II. Případy projednat bez předvolání zatčených a bez přečtení obžaloby. III. Projednáním a vyřízením případů pověřit následující tři soudruhy: Merkulova, Kobulova a Baštakova.“¹¹⁵

Berijova zpráva známá pod označením nařízení 00350 byla projednávána na 13. zasedání politbyra UV KSSS, kde byla jednohlasně schválena a podepsána Stalinem, Molotovem, Vorošilovem, Mikojanem a Kaganovičem.¹¹⁶ Technické přípravy na likvidaci polských důstojníků začaly 15. března 1940, zodpovědný za průběh akce byl Sopruněnko, který měl spolu se správci táborů vypracovat plán na evakuaci táborů.¹¹⁷ K přípravě na likvidaci táborů patřil i zákaz korespondence vězňů s rodinou od 26. března 1940 a opakované očkování proti skvrnitému tyfu a choleře.¹¹⁸

3.1 Likvidace tábora Kozelsk

V Kozelsku začaly likvidace 3. března 1940, od tohoto dne byl každé ráno telefonem z Moskvy nadiktován seznam lidí, kteří budou v daný den deportováni z tábora, hned první

---

¹¹³ KOVÁCS, s. 108.

¹¹⁴ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 72.

¹¹⁵ RICHTER, *Zločin...*, s. 107.

¹¹⁶ KUBÍK, s. 81.

¹¹⁷ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 91.

¹¹⁸ KAISER, 70.

den se na seznamu ocitlo 74 jmen.¹¹⁹ Vyšetřovací komise se rozhodla, že v polských důstojnících vzbudí naděje, a proto oznámila, že brzy budou odvezeni na jiné místo. Každého se zeptala, kam by chtěl být odvezen, zda do neutrálních zemí či na území SSSR. Polští generálové Minkiewicz a Smorawiński nařídili, aby důstojníci nepodepisovali žádná taková prohlášení, obzvláště prohlášení k výjezdu na území SSSR a Německa.¹²⁰ Mnoho tázaných důstojníků chtělo do Francie, aby mohli pokračovat v boji proti nacistickému Německu, další chtěli do Rumunska a byli i tací, co chtěli zůstat v táboře, kde se cítili v bezpečí. Každý důstojník se nejvíce obával deportace na území Německa. Důstojníci, kteří byli přesvědčeni o své návratu domů, chtěli být do transportů zařazeni co nejrychleji.

Již v prvním transportu se ocitli čtyři zajatí generálové, zbývající důstojníci se s nimi rozloučili vytvořením špalíru a zasalutováním. Každý polský zajatec byl před opuštěním tábora podroben osobní prohlídce s cílem zabavit zbraně, zavazadla a osobní věci byly ponechány vězňům. Na cestu vlakem dostali 800 gramů chleba, pět kostek cukru a tři sledě.¹²¹ Po opuštění bran tábora se polští důstojníci ocitli pod přísným dohledem vyzbrojených strážců, kteří je odvedli do vesnice Kozelsk, kde čekaly připravené vagony. Jakmile cesta plynula, většině důstojníků došlo, že své rodné vlasti se nedočkají. Svým kolegům tento poznatek nechali vyrytý hřebíkem na dřevěných prknech vagonu, aby věděli, jakými stanicemi vlak projel. Po dvou dnech cesty vlak zastavil v konečné stanici Gnězdovo, kde byly přistaveny autobusy přezdívané „černí krkavci“.¹²² Důstojníci přešli za dohledu stráží se psy a bajonety rovnou z vagonu do autobusů.

Katyňský les se nacházel 240 kilometrů od Kozelska.¹²³ Po čtyřkilometrové cestě lesem vězni zahlédli zámeček NKVD, vedle se rozprostírala louka, která byla v okolí nazývaná Kozí Hory a byla soukromým pozemkem NKVD. Na tomto pozemku probíhaly popravy již dříve, od roku 1929 byla po okolí vyvěšena cedule se zákazem vstupu, roku 1931 k cedulím přibyl i plot a roku 1934 byl postaven již zmiňovaný zámeček NKVD.¹²⁴ Vězni autobusy dojeli k místnímu zámečku NKVD, kde jim byla odebrána zavazadla a naposledy zkontrolována jejich totožnost. Po kontrole byli postupně zavedeni k louce, kde byly vykopány jámy pro společný hrob. Někteří důstojníci se nehodlali vzdát bez boje a snažili se vzpírat, co to šlo. Takovým vězňům byly do úst dány piliny, přes hlavu jim byly

---

¹¹⁹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 103.

¹²⁰ ALLEN, s. 125.

¹²¹ RICHTER, *Zločin...*, s. 111.

¹²² HÁJEK, František, *Důkazy Katyňské*, Praha 1946, s. 9.

¹²³ Tamtéž, s. 158.

¹²⁴ ALLEN, s. 164.

nasazeny pytle a ruce jim byly svázány za záda. Pokud se dotyčný vězeň stále vzpouzel, zemřel dříve na udušení než na zastřelení. Dalším vzpínajícím vězňům strážci zasadili několik ran bajonety. Důstojníci byli v řadě postaveni před jámu, do které spadli po smrtící ráně uštědřené do týla hlavy. V některých případech byli zaměstnanci NKVD obzvláště krutí a donutili zajatce sejít do jámy ke svým již mrtvým kolegům, lehnout si na ně a počkat si v této poloze na smrtící kulku. Transport ze stanice Gnězdovo do Katyňského lesa trval 35–40 minut, v tomto mezičase měli příslušníci popravčí čtyřicet čas naskládat mrtvolky do pravidelných řad.¹²⁵ Po popravách přišly na řadu těžké stroje, jámy byly bagrem zakryty vrstvami hlíny a navrch byly zasety mladé stromky. Poslední hrob byl zakryt 13. května 1940.¹²⁶

Důstojníci byli zastřeleni německou pistolí Walther střelou do týla, zbraň byla spolehlivější než stále se zasekávající sovětský Nagan.¹²⁷ Rána do týla způsobila okamžitou smrt s minimální ztrátou krve. Jednalo se o typickou metodu bolševiků se záměrem vyhnout se krvavým stopám a svíjejících se těl. Němci jejich metodu nazvali „*Nackenschuss*“¹²⁸ Každá noc probíhala stejně, přivezení vězňů, rychlé zabití a zahrnování mrtvol vrstvou hlíny. Zajatecký tábor Kozelsk se postupně vyprazdňoval, každý den byly sepisovány nové transportní seznamy, největší seznam čítal 439 lidí a byl nadiktován 16. dubna 1940.¹²⁹ Mezi zastřelenými se ocitla i jediná žena v táboře Janina Músnicko-Lewandovská. Poslední transportní list v Kozelsku byl sepsán 12. května 1940, lidé na tomto seznamu však nebyli posláni do Katyňského lesa, ale do tábora Pavličev Bor.¹³⁰

3.2 Likvidace táborů Starobělsk a Ostaškov

Likvidace tábora Starobělsk začala 5. dubna 1940, první seznam obsahoval 195 jmen.¹³¹ V prvním transportu bylo odvezeno osm generálů, spolu s dalšími polskými zajatci byli převezeni do věznice NKVD v Charkově. O průběhu poprav podal svědectví Mítrofan Syromiatnikov, který pracoval na místní správě NKVD.¹³² Jeho práce spočívala v přijímání a umístování vězňů do cel, kde polští zajatci den až dva čekali na popravu. Poté byli odvedeni do místnosti, kde byl vězeň prohledán, ověřila se jeho totožnost a dále pokračoval do místnosti, kde již čekal popravčí Timofej Fedorovič Kupry držící v ruce

¹²⁵ Tamtéž, s. 163.

¹²⁶ Tamtéž, s. 164.

¹²⁷ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 125.

¹²⁸ ALLEN, s. 163.

¹²⁹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 103.

¹³⁰ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 121.

¹³¹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 97.

¹³² KAISER, s. 90.

sovětskou zbraň typu Nagan.¹³³ Kupry za provádění popravky dostal od Beriji prémie 800 rublů.¹³⁴ Zmíněný popravčí důstojníky střelil tak, aby střela vyšla z úst, což mělo za následek minimum ztráty krve. Po popravě přišli na řadu asistenti popravčího, kteří smyli krev z podlahy a mrtvoly naložili do nákladních aut a odvezli je do lesního parčíku na předměstí Charkova. Cesta do parku probíhala čtyřikrát až šestkrát za noc.¹³⁵ Poslední transport z tábora Starobělsk proběhl 12. května 1940.¹³⁶ Statistický údaj z 3. března 1959 zaznamenal, že do Charkova bylo odvezeno 3 820 polských zajatců.¹³⁷

Tábor Ostaškov začal být likvidován 5. dubna 1940.¹³⁸ Příslušníci NKVD si po telefonu denně zaznamenávali, koho mají v týž den odvézt na popravu. V prvním seznamu bylo napsáno 343 jmen, avšak největší seznam čítal 494 jmen z 6 dubna 1940.¹³⁹ Z tábora byli důstojníci odváženi do cel NKVD města Kalinin. Výpověď o popravách podal Dmitrij Tokarev, který vyprávěl, že vězni čekali v celách, dokud nebyli odvedeni do předkomory zvané „*Leninova místnost*“¹⁴⁰, kde jim byla nasazena želízka a byla ověřena jejich totožnost. Popravčí Andrej Rubanov čekal v následující místnosti se zvukotěsnými stěnami.¹⁴¹ Svědek se netajil tím, že to byla jatka, kde na jednotlivce stačila pouhá minuta až dvě. Mrtvolám byla odebrána želízka pro další použití a byly odneseny druhým východem přes nádvoří do nákladních aut, které směřovaly přibližně 20 km od Kalininu do vesnice Mědnoje. Druhým katem byl Vasilij Blochin, oba kati použili spolehlivou německou zbraň Walther.¹⁴² Poslední popravky byly vykonány 19. května 1940, tento den byly hroby zasypány a zasazeny stromky a okrasné keře.¹⁴³ Z tábora Ostaškov bylo dohromady vysláno 18 transportů s 5 291 zajatci.¹⁴⁴ V průměru bylo za noc zabito na 250 důstojníků.¹⁴⁵

Za provedené popravky čekalo mnoho pracovníků NKVD povýšení. Celkem 13 pracovníků se dočkalo povýšení, dalších 43 pracovníků bylo odměněno jedním

---

¹³³ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 129.

¹³⁴ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 98.

¹³⁵ Tamtéž, s. 100.

¹³⁶ KAISER, s. 92.

¹³⁷ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 126.

¹³⁸ KAISER, s. 62.

¹³⁹ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 186.

¹⁴⁰ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 102.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 102.

¹⁴² KAISER, s. 305.

¹⁴³ Tamtéž, s. 48.

¹⁴⁴ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 100.

¹⁴⁵ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 123

měsíčním platem a nakonec 81 zaměstnanců NKVD dostalo odměnu v hodnotě 800 rublů.¹⁴⁶

3.3 Přeživší

Někteří důstojníci se na seznamu smrti neocitli a byli zařazeni do transportu putující do lágru jménem Pavličev Bor, který se nacházel přibližně 80 km od Kozelska.¹⁴⁷ Tito lidé byli vybráni pro projevení sympatie ke komunistickému režimu, kdy komise zhodnotila, že budou schopni převýchovy.¹⁴⁸ K dispozici jsou dva statistické údaje o počtu transportovaných, buďto to bylo 448¹⁴⁹ zajatců nebo 395¹⁵⁰. Do tábora byli převezeni celkem v sedmi skupinách, dvě skupiny přijely z Kozelska, dvě ze Starobělska a poslední tři transporty mířily z Ostaškova.¹⁵¹ První transporty se uskutečnily 25. a 26. dubna 1940, z Kozelska odjelo 107 zajatců, 63 ze Starobělsku a 29 z Ostaškova¹⁵².

Do Pavličev Boru se dostali i někteří zajatci, kteří byli na seznamu určeném pro transport do Katyňského lesa, do Charkova či do Kalininu. Michail Romm byl vyškrtnut kvůli svému původu, jednalo o synovce sovětského režiséra Mikhaila Romma.¹⁵³ Dalším případem byl A. Kaminský a jeho otec, oba byli drženi v Kozelsku.¹⁵⁴ Podporučík Kamiński poprosil velitele NKVD, zda by bylo možné jet společně v transportu se svým otcem, souhlas mu zachránil život. Jeho původní transport měl namířeno do Katyně, kdežto otcův do Pavličev Boru Dne 29. dubna 1940 byl z tábora odvezen i generál Stanisław Swieniewicz, do Gnězdova dorazil o den později.¹⁵⁵ Místo, aby byl z vagonu spolu s ostatními naložen do autobusu, byl odveden stranou a zavřen do samostatného vagonu, odkud mezerou mezi prýčkami pozoroval transport svých kolegů: *„Před naším vlakem byl dosti rozsáhlý prostor, prostřed něj stál s rukama v kapsách dlouhého pláště onen plukovník NKVD, který mne vydělil z transportu... Bylo jasné, že řídí celou operaci... Bylo mi jasné, že místo, na které odvázejí moje kolegy, se nachází někde nedaleko, pravděpodobně ve vzdálenosti několika kilometrů... Přítomnost vysokého důstojníka NKVD při rutinní činnosti jeho podřízených, jakou bylo převážení několika set zajatců*

---

¹⁴⁶ KAISER, s. 75.

¹⁴⁷ WASILEWSKI, Witold, *Sovětsko-německá spolupráce a katyňský zločin*. In: Dějiny a současnost 2010, 4, s. 36.

¹⁴⁸ ALLEN, s. 156.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 155.

¹⁵⁰ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, 159.

¹⁵¹ ALLEN, s. 181.

¹⁵² KAISER, s. 84.

¹⁵³ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 126.

¹⁵⁴ BORÁK, s. 47.

¹⁵⁵ ALLEN, s. 160.

*z jednoho místa na druhé, by se dala pochopit, kdyby nás skutečně vydávali Němcům. Ale proč ta neobvyklá bezpečnostní opatření, proč bajonety nasazené na karabinách eskortujících stráží? Na tyto otázky jsem neměl žádnou odpověď. Ale tehdy, v záblescích jarního slunce mě vůbec nenapadlo, že jde o popravu.*¹⁵⁶ Po vykonání poprav byl převezen do vězení ve Smolensku, kde trávil šest dní a poté byl odvezen do moskevské věznice Lubjanka.¹⁵⁷ Proč byl vyřazen, o tom panují dohody, nejrozšířenější verze tvrdí, že sovětská vláda ho měla za špiona dělajícího pro Němce, usuzovali tak proto, že generál byl odborník na zbrojní průmysl a autor studie o hospodářské politice Německa.¹⁵⁸

Náčelníkem lágru byl Gennadij Lavreněv.¹⁵⁹ V táboře se ocitl i generál Jerzy Wołkowicki, podplukovník Marian Morawski, podplukovník Leon Bukojemski, Józef Czapski, podplukovník Berling.¹⁶⁰ Generál Wołkowicki měl to štěstí, že na sobě neměl svou uniformu, ale uniformu s nižší šarží, a proto jako jediný z 12 zajatých generálů přežil.¹⁶¹ Zajatci měli více místa než v minulých táborech a denně probíhala politická školení a propagandistické působení. Vězni zde pravidelně poslouchali rozhlas, četli sovětské noviny a studoval se Lenin se Stalinem. Každý vězeň musel na určité téma zpracovat referát, pokud neprošel, byl poslán do vězení.¹⁶² Úsilí o obrácení se ke komunismu naprostá většina odolávala. Pouze podplukovník Berling vykazoval veřejné sympatie ke komunistickému režimu. Vězni netušili, co se stalo s jejich kolegy, ovšem z korespondence s rodinou pochopili, že ve své vlasti se polští důstojníci nenacházejí. Z rozkazu Merkulova z 14. června 1940 bylo převezeno 394 zajatců do tábora Grjazovec nedaleko Vologdy, kde strávili čas až do svého propuštění.¹⁶³

4 Hledání pravdy

4.1 Pátrání po důstojnících

Po vypovězení paktu o neútočení 22. června 1941, kdy Německo napadlo SSSR, Stalin potřeboval v boji s novým soupeřem další spojence, a tak sovětská vláda začala obnovovat

---

¹⁵⁶ ALLEN, s. 110 an.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 161.

¹⁵⁸ KAISER, s. 71.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 93.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 71.

¹⁶¹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre ...*, s. 116.

¹⁶² RICHTER, *Zločin...*, s. 133.

¹⁶³ KAISER, s. 95.

styky s polskou exilovou vládou.¹⁶⁴ První jednání o spojení proběhla 5. července 1941 v Londýně, kde se vyjednávalo o internovaných polských vojácích, kde sovětská vláda tvrdila, že se na jejím území nachází 20 tisíc polských vojáků, s čímž nesouhlasila polská vláda, dle jejich počtů se na území SSSR muselo nacházet okolo 190 tisíc polských vojáků.¹⁶⁵ I přes všechny neshody bylo pro západní spojence, Velkou Británii a Francii, nutné pro nadcházející fázi války spojení uzavřít. Dne 30. července 1941 byla podepsána sovětsko-polská smlouva, ve které Sovětský svaz uznal neplatnost paktu Molotov-Ribbentrop a zároveň udělil amnestii všem polským občanům nacházejících se na území SSSR.¹⁶⁶ Stalin smlouvou uznal polskou exilovou vládu a zřídil v Moskvě polské velvyslanectví, které se bude starat o propuštěné polské občany na území SSSR. Polským velvyslancem se stal Stanisław Kot, který do Moskvy přicestoval 4. září 1941.¹⁶⁷ Následovala vojenská smlouva, uzavřená 14. října 1941, obě strany se dohodly na vytvoření polské armády podléhající hlavnímu velitelství Rudé armády.¹⁶⁸ Velitelem polských vojsk se stal generál Władysław Anders, který byl propuštěn z moskevského vězení Lubjanka 4. října 1941.¹⁶⁹ Generál Anders se vydal na osobní návštěvu do tábora Grjazovec, všichni přeživší z táborů Kozelsk, Starobělsk a Ostaškov spolu s dalšími tisíci vojáky byli propuštěni 20. srpna 1941 a hned se přihlásili do polské armády.¹⁷⁰ Během několika měsíců byli propuštěni všichni polští vojáci, kteří se měli hlásit v Buzuluku¹⁷¹, na místě určeném pro nábor do nově vytvořené polské armády. Pro pátrání nezvěstných důstojníků, kteří se nenahlásili na žádném náborovém místě, se vytvořila komise v čele s Josefem Czapským, kterému pomáhalo polské velvyslanectví.¹⁷² V následujících měsících proběhla setkání se sovětskou vládou, která neustále tvrdila, že tito důstojníci již propuštěni byli. Organizace ve slíbeném propouštění zaostávala, a tak nespokojený polský velvyslanec předal sovětské armádě nótu, ve které poukazoval, že polští občané jsou stále drženi ve věznicích či v táborech nucených prací, a zároveň upozornil na fakt, že úřady odmítají vystavovat doklady o přidělení amnestie. Polské velvyslanectví zahlcovaly písemné dotazy rodin zajatých polských důstojníků, vláda jim nemohla na dotaz, kde se

---

¹⁶⁴ BABEROWSKI, s. 157.

¹⁶⁵ RICHTER, *Zločin...*, s. 138.

¹⁶⁶ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 281.

¹⁶⁷ KOSMAN, s. 312.

¹⁶⁸ SANFORD, George, *The Katyn Massacre and Polish-Soviet Relations 1941–43*. In: *Journal of Contemporary History* 41, 2006, 1, s. 99.

¹⁶⁹ ALLEN, s. 223.

¹⁷⁰ KAISER, s. 106.

¹⁷¹ SANFORD, George, *The Katyn Massacre and Polish-Soviet Relations*, s. 99.

¹⁷² RICHTER, *Válka...*, s. 376.

jejich manželé a otcové nacházejí, odpovědět. Generál Anders sestavil neúplný seznam s 8 722 jmény nezvěstných důstojníků, který 4. listopadu 1941 předal sovětské vládě.¹⁷³ Po ignoraci sovětské vlády se polský velvyslanec Kot vydal za Stalinem, aby se osobně informoval o nepropuštěných důstojnících. Stalin před ním pro uklidnění situace telefonem zajišťoval jejich okamžité propuštění. Velvyslanec Kot měl při návštěvě k dispozici také svůj seznam, na kterém se nacházelo prozatím 4 000 nezvěstných jmen.¹⁷⁴ Komise pro nalezení nechala přezkoumat, zda se důstojníci nenacházejí na území Polska či Německa, po zjištění, že tomu tak není, proběhla další návštěvu u Stalina. Dne 3. prosince 1941 se v Kremlu setkali Stalin a Molotov s premiérem Sikorskim, velvyslancem Kotem a generálem Andersem, tentokrát Stalin tvrdil, že polští důstojníci po propuštění utekli do Mandžuska.¹⁷⁵ Během společné války s Německem předala polská vláda SSSR dohromady 49 nót o zmizelých důstojnících, na které vláda nikdy nedostala konkrétní odpověď.¹⁷⁶

Během bojů došlo k ochlazení sovětsko-polských vztahů. Sovětská vláda si stěžovala, že se polské jednotky nechtějí účastnit bojů na sovětsko-německé frontě, polská vláda naopak poukazovala na nezvěstné důstojníky, nemluvně o špatných životních podmínkách vojka, které bylo velice špatně zásobováno. Po několika jednáních bylo rozhodnuto, že většina vojska bude evakuována. Dohromady bylo ve dvou vlnách v dubnu a v září roku 1942 evakuováno na 71 202 polských vojáků a na 40 969 civilistů.¹⁷⁷ S vojskem opustil území SSSR i velvyslanec Kot. Při loučení sovětská vláda velvyslance ujistila, že se v táborech nucených prací a ve vězeních již nenachází ani jediný Polák.

4.2 Nález a první vyšetřování

Německé jednotky Wehrmachtu postupovaly napříč Sovětským svazem, až dorazily i do oblasti Katyňského lesa, kde začaly dělat terénní úpravy pro železniční přípojku do Gnězdova. Masové hroby nacházejících se v lese našel velitel pluku 537 Friedrich Ahrens poté, co ho na stopu přivedl vlk, který vyhrabal lidské kosti.¹⁷⁸ Wehrmacht nebyl první, kdo masové hroby objevil. Na jaře roku 1942 do Gnězdova přijeli polští dělníci sbírat železo. Místní rolník Ivan Kiselev jim vyprávěl o popravách a deset Poláků odvedl do lesa k vyvýšeným nánosům hlíny, Poláci na místě zanechali březové kříže.¹⁷⁹ O své prvenství

---

¹⁷³ FITZGIBBON, s. 92.

¹⁷⁴ HEYDECKER, Joe, LEEB, Johannes, *Norimberský proces*, Praha 2007, s. 465.

¹⁷⁵ RICHTER, *Zločin...*, s. 151.

¹⁷⁶ HEYDECKER, Joe, LEEB, Johannes, s. 466.

¹⁷⁷ SANFORD, George, *The Katyn Massacre and Polish-Soviet Relations*, s. 105.

¹⁷⁸ STEHLÍK, Michal, *Katyň 1943*. In: *Dějiny a současnost* 2010, 4, s. 6.

¹⁷⁹ ALLEN, s. 274.

v nálezu se také hlásil český voják sloužící u německého Wehrmachtu, Jan Gomola, který byl se svou jednotkou poslán bojovat do SSSR. Ve svých vzpomínkách popsal, že se jeho jednotky během invaze zastavily u Smolenska, kde strávily jaro 1941.¹⁸⁰ Při odjezdu jejich nákladní vůz díky nánosu sněhu zapadl, kola vozu se protáčela, až se pod kolem objevila lidská ruka.

Velením německé vyšetřovací komise se ujal dr. Gerhard Buhtz, profesor soudního lékařství a kriminologie na Vratislavské univerzitě.¹⁸¹ Výkopové práce započaly 22. března 1943, sondáží bylo nalezeno 11 masových hrobů, v sedmi hrobech byli polští důstojníci, ve zbývajících byly uloženy mrtvoly dřívější ruské agrese.¹⁸² V komisi byli další tři lékaři, dva soudní lékaři, dva specialisté z fotolaboratoře a další asistenti pomáhající při pitvách.¹⁸³ Součástí komise byla i německá policie pod vedením poručíka Vosse, co vyslýchala svědky z řad místního obyvatelstva.¹⁸⁴ Do výkopových a pomocných prací byla zapojena skupina obyvatel z okolních vesnic. Vzhledem k velkému počtu mrtvol byla pitva provedena jen u těl, které vykazovaly více průstřelů, rány po bajonetu, nebo u obětí, které byly spoutané a měly v ústech roubík. Komise v prvním největším masovém hrobu do tvaru písmene L objevila 12 vrstev těl v důstojnických uniformách, uvnitř hrobu se nacházely i důkazní materiály jako kupříkladu prázdné nábojnice pistole Walther ráže 7,65 mm vyrobena zbrojovkou Gustava Genschova z německého Durynska, která byla v předválečné éře hojně exportována.¹⁸⁵ V největším hrobu se nacházela 3 000 mrtvých těl včetně dvou generálů.¹⁸⁶ Mrtvoly měly průstřely v zadní části lebky, některé měly zlomené čelisti, další na sobě měly známky bodných ran, jiná těla měla za zády svázané ruce a přes hlavu přehozený pytel. Každé exhumované tělo bylo očíslováno a věci, které u něho byly nalezeny, byly vloženy do sáčku, který dostal stejné číslo jako mrtvola. Tyto důkazní materiály byly odeslány do zřízené polní laboratoře ve Smolensku. U mrtvol byly nalezeny i deníky se zápisy o svých transportech. V deníku Karola Wajdy je napsáno: „5. 4. *Totěž co včera. Vybrali si lidi a vezou je neznámo kam...* 8. 4. *Transporty pokračují. Vybírají si lidi a čert ví, kam je odvázejí...* 11. 4. *Sedím v malém oddělení vězeňského vagonu, je nás šest. Místo je pro tři. Ještě stojíme na nádraží Kozelsk. Kam, to nevíme...* 12. 4. *Konečně*

---

¹⁸⁰ GOMOLA, Jan, *Objevil jsem Katyň. Unikátní zpověď Čecha, který sloužil u Wehrmachtu*, Praha 2009, s. 53.

¹⁸¹ BORÁK, s. 12.

¹⁸² RICHTER, *Zločin...*, s. 160.

¹⁸³ BORÁK, s. 12.

¹⁸⁴ RICHTER, *Zločin...*, s. 162.

¹⁸⁵ HÁJEK, s. 15.

¹⁸⁶ ALLEN, s. 276.

jsme přijeli do Smolenska... Z poznámek, které jsme našli, víme, že nás vyloží asi 10 km za Smolenskem. Uvidíme. ¹⁸⁷ Tímto záznamem deník končí.

Německá komise si byla naprosto jistá, kdo je vinen, a rozhodla se to také zveřejnit. Dne 13. dubna 1943 Berlínský rozhlas podal zprávu o nálezů masových hrobů v Katyni, kde se nacházelo na 10 000 mrtvých polských důstojníků.¹⁸⁸ Německá propaganda do bádání zapojila média, tisk, rozhlas, film a plakáty. Propagandu v Katyni vedl důstojník Gregor Slowencyk, který prováděl veškeré pozvané zahraniční delegace po lese a barvitě jim popisoval průběh poprav.¹⁸⁹ Na místo činu byla přivezena i delegace britských, amerických a kanadských důstojníků, kteří byli vzati ze zajateckých táborů na německém území. Americký plukovník John van Vliet junior a kapitán Donald B. Stewart byli přesvědčeni, že jde jen o německou propagandu a že to oni jsou viníci, ovšem po příjezdu museli změnit názor.¹⁹⁰

Vyšetřování po měsíci exhumáčních prací s jistotou ukázalo, že mrtvými jsou polští důstojníci pohřbeni na jaře roku 1940. Identifikaci mrtvých těl ulehčil fakt, že těla u sebe měla dokumenty a korespondenci zajišťující jejich identifikaci. Členem komise byl i Fritz von Herff, který zkoumal stromky vysazené na hrobech, podle studia usoudil, že stromky zde byly zasazeny před třemi lety.¹⁹¹ Německá propaganda požadovala, aby se o nálezů co nejvíce psalo a mluvilo do rozhlasu. Dne 30. dubna 1943¹⁹² do rozhlasu promluvil český spisovatel, redaktor a novinář dr. František Kožík:

*„...Na dně vidíme mrtvá těla v polských uniformách čelem dolů. Vyproštěné mrtvoly vynášejí muži polského Červeného kříže na improvizovaný stůl, kde vojenský lékař, univerzitní profesor doktor Buthze, zjišťuje stereotypní příčinu smrti, ráno do týlu. Jednotlivá těla jsou identifikována podle dokumentů, které jsou skoro pravidelně nalézány v kapsách...“*¹⁹³

Polská delegace představitelů společenského života do Smolenska odjela 10. dubna 1943, hroby navštívila následující den a připojila se komisy německé.¹⁹⁴ Jeden

---

¹⁸⁷ RICHTER, *Zločin...*, s. 161 an.

¹⁸⁸ SZYMCZAK, Robert, *A Matter of Honor: Polonia and the Congressional Investigation of the Katyn Forest Massacre*. In: *Polish American Studies* 41, 1984, 1, s. 28.

¹⁸⁹ ALLEN, s. 278.

¹⁹⁰ KOVÁCS, 131.

¹⁹¹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 134.

¹⁹² STEHLÍK, s. 14.

¹⁹³ RICHTER, *Zločin...*, s. 164 an.

¹⁹⁴ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 216.

ze členů komise patřil do polského odboje a tajně si opisoval veškeré dokumenty. Na popud německé komise byli přivezení i polští důstojníci, co byli drženi v zajateckých táborech. Německá komise ochotně ukázala Polákům hroby, ze kterých vynosili 250 těl, Polákům bylo umožněno nahlédnout do dokladů nalezených u mrtvol. Polská delegace poslala exilové vládě do Londýna telegram, kde psala, že předpokládaný počet mrtvol je okolo 4 000, nikoli deseti, jak tvrdili Němci. Po této zprávě se do Katyně vydal i Polský červený kříž, který zprvu návštěvu Katyně odmítal. Na vykopávky dne 15. dubna 1943 přijelo devět delegátů z polského Červeného kříže, mezi nimiž byl odborník na soudní lékařství z Jagellonské univerzity Kazimierz Skarzyński.¹⁹⁵ Dne 1. června 1943 byl objeven další, v pořadí již osmý hrob, který byl hodně vzdálen od ostatních.¹⁹⁶

4.3 Reakce Sovětského svazu

Moskva se k nálezům v Katyni vyjádřila 15. dubna 1943, kdy v rozhlase prohlásila, že nacisté rozhlašují jen podlé lži, a to oni jsou viníci tohoto hrůzostrašného činu.¹⁹⁷ Obvinili Němce z toho, že si z polských důstojníků po obsazení oblasti Smolensk udělali své vlastní zajatce pro stavební práce, které poté gestapo zastřelilo, a dokumenty zfalšovaly tak, aby vina padla na SSSR. Velká Británie a Spojené státy americké se k nálezům nijak nevyjádřily kvůli svému spolenectví se SSSR, nehodlaly dopustit, aby německá propaganda vytvořila v koalici trhliny.

Polská vláda byla na rozpacích, západní spojenci na ně tlačili, aby si udržela dobré vztahy se sovětskou vládou, ale jednalo se o zločin, který se nemohl nechat bez vyšetření. Dne 17. dubna 1943 polská exilová vláda oznámila, že požaduje vyšetření zločinu od Mezinárodního červeného kříže, v tento den vláda odeslala svou žádost o prošetření do Ženevy. O pouhou hodinu dříve se na Mezinárodní červený kříž obrátil i německý Červený kříž.¹⁹⁸ Mezinárodní červený kříž 20. dubna 1943 konstatoval, že vyšetřování bude možné jen tehdy, pokud žádost o vyšetřování podají všechny zainteresované strany, tudíž i Sovětský svaz.¹⁹⁹ Polsko se obrátilo na Sovětský svaz a zaslalo nótu požadující vysvětlení celé situace. Stalin obvinil Polsko, že se nechalo nalákat Goebbelsovou propagandou a pohrozilo vystoupením ze spolenectví s Polskem. Západní spojenci se snažili tuto rozepři

---

¹⁹⁵ ALLEN, s. 280.

¹⁹⁶ HÁJEK, s. 7.

¹⁹⁷ SZYMCZAK, Robert, *A Matter of Honor*, s. 28.

¹⁹⁸ ALLEN, s. 285.

¹⁹⁹ KAISER, s. 163.

uklidnit, ale Stalin se nedal obměkčit a ze spojeneckého svazku oficiálně vystoupil 26. dubna 1943, čímž zrušil uznání polské exilové vlády.²⁰⁰

4.4 Mezinárodní lékařská komise

Jelikož Mezinárodní červený kříž odmítl vyšetřovat případ úmrtí v Katyňském lese, Německo se rozhodlo vytvořit svou vlastní neutrální komisi pro vyšetřování, která měla určit dobu úmrtí polských důstojníků. Vytvořila se mezinárodní lékařská komise z 12 předních evropských odborníků v oblasti soudního lékařství a kriminologie.²⁰¹ Ani jeden nepocházel z Německa, ovšem opravdu jedinou neutrální zúčastněnou zemí bylo Švýcarsko, ostatní země byly pod německou okupací. Lékařská komise dorazila do Smolenska 28. dubna 1943 a následující den odjela do Katyňského lesa.²⁰² Proběhlo tedy již třetí vyšetřování, komisi vedl dr. Buhtz, který vyšetřoval v Katyni se svou komisí již od března téhož roku.²⁰³ Členem komise byl také dr. Ferenc Orsos, ředitel Ústavu soudního lékařství v Budapešti, který vypracoval metodu chemické analýzy mozkové hmoty, která dokázala stanovit čas, po který bylo tělo pod zemí.²⁰⁴ První den komise udělala obhlídku a zkontrolovala výsledky předešlých vyšetřování, následující den začala s pitvami. Komise dohromady pitvala devět těl dosud nedotčených, u kterých identifikovala těla a určila příčinu a čas smrti, a učinila zevní prohlídku u 982 těl.²⁰⁵ Po identifikování byla komisí 30. dubna 1943 sepsána zpráva čítající 331 stran, kde všech 12 členů svým podpisem potvrdili, že vina je na sovětské straně.²⁰⁶ Ve stejný den mezinárodní komise opustila Katyňský les.

V lékařské komisi se nacházel i český doktor František Hájek, který sepsal roku 1945 zprávu o své návštěvě v Katyni, která byla přednesena na schůzi Spolku českých lékařů v Praze dne 9. července 1945.²⁰⁷ Do Katyně odjel velice nerad z příkazu říšského protektora, chtěl se omluvit z důvodu nemoci, ale obával se zatčení. Doktor Hájek se osobně ujal dvou pitev, v šatech jednoho těla našel ruské noviny *Glos* ze dne 22. dubna 1940, u obou mrtvol určil střelu do týla jako příčinu smrti.²⁰⁸ Po skončení éry Protektorátu tvrdil, že byl donucen německou stranou podepsat zprávu a v době sovětské

---

²⁰⁰ KOVÁCS, s. 130.

²⁰¹ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 130.

²⁰² HÁJEK, s. 4.

²⁰³ ALLEN, s. 306.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 306.

²⁰⁵ BORÁK, s. 13.

²⁰⁶ FITZGIBBON, s. 331.

²⁰⁷ HÁJEK, s. 2.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 4.

okupace svůj podpis v závěrečné zprávě pod nátlakem odvolal. V pojednání vyvrátil fakta, že těla byla pod zemí již tři roky, napsal, že podle lékařského úsudku jsou těla pohřbena 1,5 roku, soudil tak podle dobře zachovaném stavu těl, a také tvrdil, že po třech letech by již nalezené noviny nebyly čitelné tak, jak při nálezu byly.²⁰⁹ Ve své závěrečné úvaze píše: „*Jak z uvedených vývodů vyplývá, žádný z důkazů, které Němci vedli, není tak spolehlivý, aby obstál před kritikou, a nedokazuje, že ležely mrtvoly v katyňském lese 3 léta, naopak, všechny okolnosti poukazují na to, že tam ležely 1 – 1, 5 roku.*“²¹⁰ Svůj podpis v závěrečné zprávě mezinárodní komise odvolal také bulharský lékař Dr. Markov, který proti Německu svědčil na Norimberském procese.²¹¹ Jediný neutrální člen komise, švýcarský doktor Naville tvrzení Hájka a Markova popřel, tvrdil, že komise nebyla pod žádným tlakem.

Práce musely být přerušeny 3. června 1943 kvůli teplému počasí a všudypřítomnému hmyzu.²¹² Exhumace byly odloženy na podzim. Komise prokázaly, že v masových hrobech bylo pohřbeno 4 143 těl, z toho 2 815 mrtvol bylo identifikováno.²¹³ Mezi identifikovanými byli tři generálové a jeden kontraadmirál, kteří byli po ukončení exhumací pohřbeni do samostatných hrobů.²¹⁴ Městské rozhlasly denně hlásily jména popravených, po několika dnech byl předcítaný seznam předělán, jelikož se v identifikaci těl nacházely chyby. Dle seznamu identifikovaných těl byl v Katyni zastřelen i Zdzisław Peszkowski, mrtvé tělo však patřilo Juliuszovi Bakoniovovi, které bylo zabaleno do Zdzisławovy deky.²¹⁵

4.5 Burděnkova komise

Rudá armáda 25. září 1943 vytlačila německé jednotky z oblasti Smolenska a ujala se sama vyšetřování.²¹⁶ Sovětská zvláštní komise v čele s generálem a zároveň i osobním lékařem Stalina Nikolajem Burděnkem byla sestavena výhradně ze sovětských občanů a novinářů.²¹⁷ Žádná zahraniční delegace nebyla přizvána. Práce trvaly od září 1943 do ledna 1944, komise dohromady exhumovala 925 těl, z nichž 20 těl mělo svázané ruce za zády.²¹⁸ Po skončení vyšetřování byla těla pohřbena do jednoho společného hrobu. Sovětští

---

²⁰⁹ Tamtéž, s. 19.

²¹⁰ Tamtéž, s. 20.

²¹¹ FITZGIBBON, s. 145.

²¹² RICHTER, *Zločin...*, s. 168.

²¹³ SANFORD, *Katyn and the Soviet massacre...*, s. 133.

²¹⁴ FITZGIBBON, s. 17.

²¹⁵ ALLEN, s. 281.

²¹⁶ Tamtéž, s. 335.

²¹⁷ FITZGIBBON, s. 156.

²¹⁸ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 319 an.

komisaři donutili veškeré obyvatelstvo změnit své výpovědi pod hrozbou obvinění z velezrady. Dokumenty byly zfalšovány tak, že se u mrtvých těl našly pohledy, účtenky či dopisy, které byly staršího data než v období jara roku 1940. Komise vypracovala zprávu o 38 stran, kde popisuje důkazy o německé vině, z toho celých 30 stran jsou výpovědi svědků.²¹⁹ Zpráva byla podepsána členy komise 24. ledna 1944 a tvrdila, že polští důstojníci byli zabití mezi červencem a zářím roku 1941.²²⁰ Sovětská komise nevyvrátila těchto sedm bodů:

1. Noviny, dopisy a jiné dokumenty nalezené v kapsách stejnokrojů byly datovány nejpozději dnem 6. května 1940. 2. Mikroskopické prozkoumání bodných ran na tělech obětí prokázalo, že byly způsobeny čtyřhrannými bodáky sovětského vzoru. 3. V hrobech nebyl nalezen žádný hmyz, což svědčilo o tom, že těla byla pochována v období nízkých teplot (a nikoli koncem léta, jak se snažila dokázat sovětská komise). 4. Všichni zastřelení důstojníci byli oblečeni do chladného počasí. Oblečení bylo v dobrém stavu, nebylo na něm znát žádné obnošení, jaké by bylo patrné po ročním nošení při stavebních pracích, na něž byli zajatci údajně (podle sovětských zdrojů) nasazeni. 5. Ručně šité, elegantní důstojnické holínky rovněž nevykazovaly dvouleté používání, podrážky ani podpatky nebyly sešlapané. 6. Provaz použitý k spoutání rukou byl prokazatelně ruské výroby. Způsob spoutání rukou byl stejný jako u popravených Rusů, jejichž hrob byl objeven opodál a byl o mnoho let starší. 7. Mikroskopické zkoumání stromků vysázených na povrchu hromadných hrobů poukázaly na jejich tříleté stáří.²²¹

Burděnkova komise na závěr vyšetřování přizvala zahraniční novinářskou delegaci, které doktoři na předem vybraném těle převedli, jak je tělo dobře zachovalé na to, aby bylo pohřbeno již roku 1940. Před novináře byli předvedeni svědkové, kteří své výpovědi měli předem naučené nazpaměť. Na důkazní dokumenty mohli nahlédnout jen přes vitríny, kde se nacházel i dopis s poštovní známkou z června 1941.

4.6 Norimberský proces

Po skončení vyšetřování přijal svět sovětskou verzi za pravdivou. Západní politici si byli vědomi toho, kdo je skutečně vinen, ovšem SSSR bylo potřeba k poražení Hitlera, a proto byla v zájmu udržení protihitlerovské koalice oficiálně přijata zpráva sovětské komise. Po ukončení exhumací se Sovětský svaz rozhodl svou verzi ještě více upevnit tím, že obvinil

---

²¹⁹ ALLEN, s. 236.

²²⁰ RICHTER, *Zločin...*, s. 179.

²²¹ Tamtéž, s. 180.

Německo na Norimberském procesu, který probíhal od 20. listopadu 1945 do 1. října 1946.²²² Žaloba zněla: „*V září 1941 bylo v Katyni u Smolenska zavražděno 11 tisíc polských důstojníků a válečných zajatců.*“²²³ Sovětským žalobcem se stal Roman Ruděnko, německými obhájci Katyně byli dr. Otto Kranzbühler a Otto Stahmer.²²⁴ Případ uvedl zástupce Ruděnka, plukovník J. V. Pokrovskij slovy: „*Chtěl bych se zde nyní zabývat zvěrstvy, jichž se hitlerovci dopustili vůči příslušníkům polské armády.*“²²⁵ Sovětská obžaloba při prvním jednání neuspěla, jejich verze se opírala pouze o nedostačující Burděnkovu závěrečnou zprávu. Při druhém jednání sovětská žaloba a německá obhajoba měla právo si k jednání přivést tři svědky. Nejdůležitějším svědkem za SSSR byl bulharský lékař dr. Marko Antonov Markov, který se roku 1943 podepsal pod zprávu usvědčující ze zločinu SSSR. Bulharsko však bylo obsazeno sovětskými vojsky a Markov byl vzat do vazby a obžalován před lidovým soudem v Sofiji. Aby Markov unikl smrti, rozhodl se v Norimberku odvolat svůj podpis. Německo si jako hlavního svědka své obhajoby předvolalo velitele pluku č. 537 plukovníka Friedricha Ahrense, který dosvědčil, že na žádné stavební práce nebyli využiti polští vojáci a soudnímu dvoru popsal, jak našel hromadné hroby.²²⁶ Předložené důkazy podle soudního dvora nestačily k obvinění Německa ze zločinu, a proto v závěrečných rozsudcích pronesených v Norimberku nebylo o Katyni ani zmínka.

---

²²² SZYMCZAK, Robert, *A Matter of Honor*, s. 37.

²²³ ALLEN, s. 436.

²²⁴ HEYDECKER, Joe, LEEB, Johannes, s. 470.

²²⁵ Tamtéž, s. 463.

²²⁶ Tamtéž, s. 469.

Závěr

Katyňský masakr představoval téměř půl století zásadní přelom v polsko-sovětských vztazích. Za poslední obětí Katyně byl považován premiér Sikorski, který 4. července 1943 zemřel po zřícení letadla, nový premiér Mikolajczyk se smířil s tím, že prvotním záměrem západu bylo zachovat dobré vztahy s východním spojencem a opětovně se snažil obnovit diplomatické styky se SSSR.²²⁷

Veškeré důkazní materiály o Katyni byly odvezeny do Ústavu soudního lékařství v Krakově, kde byly chemicky očištěny, a každý dokument byl vyfotografován. V červenci 1944 na příkaz generála Becka byly dokumenty dohromady v 285 obálkách převezeny, aby je nezabavili Němci.²²⁸ Důkazy byly uloženy do čtrnácti truhlic a uskladněny ve Vratislavi v Anatomickém ústavu, později byly odvezeny do Drážďan.²²⁹ Do Drážďan se dostala jako první Rudá armáda, v tomto případě vydal generál instrukce důkazní materiály spálit. Polskému podzemnímu hnutí se ještě před spálením beden podařilo poslat polské exilové vládě do Londýna 22 deníků.²³⁰ Sovětský svaz se zachoval o několik let podobně, dne 9. března 1959 Chruščov rozkázal, aby bylo zničeno všech 21 857 složek o polských důstojnících.²³¹ V květnu 1991 byly objeveny v podkroví budovy sousedící vedle Ústavu soudního lékařství v Krakově kopie všech původních materiálů z Katyně.²³²

Polští politici začali shromažďovat důkazy o sovětské vině v Londýně. V prosinci 1944 byla ustanovena zvláštní komise pro vyšetřování, která nashromáždila 300 stran materiálu a vydala jej pod názvem *Katyňský zločin ve světle dokumentů*, v poslední kapitole byl sepsán požadavek pro nové mezinárodní vyšetřování.²³³ Winston Churchill komisi nevyhověl a pronesl „*Pokud nežijí, nemůžeme udělat nic, co by jim vrátilo život.*“²³⁴ Touto zprávou byl zklamán britský politik Owen O'Malley, který se snažil britský parlament přinutit k vyšetřování. Spojené státy americké uskutečnily vyšetřování z iniciativy Arthura Blisse Lanea, bývalého amerického velvyslance ve Varšavě. Vyšetřovací komise oficiálně zahájila činnosti 21. listopadu 1949 pod názvem *The American Committee for the Investigation of the Katyn Massacre*, zkráceně nazvaná *Lane*

---

²²⁷ SZYMCZAK, Robert, *A Matter of Honor*, s. 29.

²²⁸ SANFORD, s. 135.

²²⁹ ALLEN, s. 362.

²³⁰ Tamtéž, s. 366.

²³¹ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 240.

²³² ALLEN, s. 367 an.

²³³ Tamtéž, s. 439.

²³⁴ Tamtéž, s. 394.

Committee.²³⁵ Komise vyslechla dohromady 81 svědků, mezi nimiž byl i John Van Vliet, který byl jako německý zajatec roku 1943 odvezen do Katyňského lesa.²³⁶ Komise ukončila vyšetřování 15. ledna 1952 a zveřejnila závěrečnou zprávu, která měla 2 362 stran, ve které byl Sovětský svaz označen za viníka.²³⁷ Výtisk zprávy dostali všichni členové OSN, kteří se rozhodli, že se zpráva nedostane do rukou široké veřejnosti.

Na prvním postaveném památníku byl nápis, že se jedná o oběti nacistické Německa zavražděných roku 1941.²³⁸ Poláci žijící v Londýně se roku 1976 složili na vystavění pomníku na londýnském hřbitově Gunnersbury, na kterém byl již odlišný nápis, že oběti byly usmrceny roku 1940.²³⁹ Druhý den sovětská vláda vyvolala zuřivou kampaň, a tím donutila oficiální zástupce britské vlády nezúčastnit se slavnostní obřadu při odkrytí pomníku. V roce 1981 byl na hřbitově ve Varšavě vztyčen pomník s názvem Katyň 1940, který musel být také odstraněn.²⁴⁰ Na protest se téhož roku upálil sedmdesátiletý muž Walenta Badylak uprostřed Hlavního náměstí v Krakově s cedulí, která nesla nápis Katyň.²⁴¹

Katyňský zločin je považován za jednu z hlavních příčin ochlazení politických vztahů mezi Sovětským svazem a Polskem. Rudá armáda během druhé světové války zabrala polské území a internovala přední vojáky do zajateckých táborů. Po neúspěšné snaze přivést důstojníky na stranu komunismu se sovětské orgány rozhodly poslat je na smrt. Stěžejním rokem událostí byl rok 1943, kdy byly nalezeny hromadné hroby. Po vyšetřování západní politici usoudili, že vraždy v Katyni se musí upozadit, aby společně se Sovětským svazem porazili Německo.

Ke spáchání zločinu se rozhodl přiznat prezident SSSR Michail Gorbačov 13. dubna 1990 po celých padesáti letech od spáchání zločinu.²⁴² Toto datum je opravdu symbolické, v tentýž den před 47 lety německý rozhlas uveřejnil nález v Katyni. Gorbačov ovšem neobvinil konkrétní okruh lidí, neřekl, kdo vydal rozkaz k zabití. Polskému prezidentovi W. Jaruzalskému byly předány další materiály týkající se zločinu.²⁴³

---

²³⁵ SZYMCZAK, Robert, *Cold War Crusader: Arthur Bliss Lane and the Private Committee to Investigate the Katyn Massacre 1949–1952*. In: *Polish American Studies* 67, 2010, 2, s. 15.

²³⁶ SZYMCZAK, *A Matter of Honor*, s. 58.

²³⁷ SZYMCZAK, *Cold War Crusader*, s. 27 an.

²³⁸ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 241.

²³⁹ KUBÍK, s. 83.

²⁴⁰ BORÁK, s. 75.

²⁴¹ Tamtéž, s. 75.

²⁴² ALLEN, s. 13.

²⁴³ RICHTER, *Zločin...*, s. 186.

Z dokumentů bylo zjištěno, kde jsou pochováni polští zajatci z tábora Starobělsk a Ostaškov, v těchto místech byly roku 1991 prováděny exhumace. V Mědnoji probíhaly exhumace od 15. do 31. srpna 1991, z hrobu se vyzvedlo 240 těl, přičemž u některých bylo možné tělo stále identifikovat.²⁴⁴ Před exhumacemi musely být zbourány dvě chatky, které byly v průběhu let postaveny na masových hrobech. Po exhumaci byly ostatky pochovány v rakvích a v obci se postavil památník. V Charkově v chatové oblasti Pjatichatky proběhly exhumace od 25. července do 9. srpna 1991, bylo exhumováno 161 a posléze pohřbeno v rakvích.²⁴⁵

Roku 1991 nastoupil do funkce prezidenta ruské federace Boris Jelcin, který předal polské vládě Berijův rozkaz z 5. března 1940 o likvidaci polských důstojníků, kde byl jasně viděn podpis Stalina a jeho přísluhovačů. Tato zpráva byla zveřejněna 14. října 1992 a již nebylo pochyb o tom, že sovětská vláda v čele se Stalinem byla do zločinu plně zainteresována.²⁴⁶ Boris Jelcin předal polskému prezidentovi Lechovi Walesovi další důležité dokumenty týkající se Katyně, za což mu polský prezident poslal děkovný dopis.

V roce 2000 byly oficiálně založeny hřbitovy v Katyni, v Charkově a v Mědnoji.²⁴⁷ Případ byl uzavřen 11. března 2005 jako pouhé pochybení sovětské vlády, v lednu 2006 byla zamítnuta žádost o rehabilitaci.²⁴⁸ Několik příbuzných se dovolávalo spravedlnosti ve Štrasburku u soudu lidského práva, soud ovšem žádosti o potrestání viníků nevyhověl a případ uzavřel.

---

²⁴⁴ KAISER, s. 148 an.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 151 an.

²⁴⁶ CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 346.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 258.

²⁴⁸ ALLEN, s. 450.

Seznam použité literatury

- ALLEN, Paul, *Katyň. Stalinský masakr triumf pravdy*, Praha 2008.
- BABEROWSKI, Jorg, *Rudý teror. Dějiny stalinismu*, Praha 2004.
- BORÁK, Mečislav, *Vraždy v Katyňském lese*, Ostrava 1991.
- CIENCIALA, Anna, LEBEDEVA, Natalia, MATERSKI, Wojciech, *Katyn. A crime without punishment*, London 2007.
- FITZGIBBON, Louis, *Katyn massacre. The shocking truth behind the world's most horrifying injudged mass-murder*, London 1977.
- GOMOLA, Jan, *Objevil jsem Katyň*, Praha 2009.
- HÁJEK, František, *Důkazy Katyňské*, Praha 1946.
- HEYDECKER, Joe, LEEB, Johannes, *Norimberský proces*, Praha 2007.
- KAISER, Gerd, *Katyň. Státní zločin- státní tajemství*, Praha 2003.
- KOSMAN, Marcell, *Dějiny Polska*, Praha 2011.
- KOVÁCS, István, *Pisdulski...Katyň... Solidarita. Klíčové pojmy polských dějin 20. století*, Brno 2010.
- KUBÍK, Petr, *Rudé stíny. Sovětské válečné zločiny 1941–1945*, Praha 2003.
- RICHTER, Karel, *Zločin, který unikl trestu. Masakr v Katyni*, Praha 2008.
- RICHTER, Karel, *Válka začala v Polsku. Utajovaná fakta o německo-sovětské agresi*, Praha 2004.
- SANFORD, George, *Katyn and the Soviet massacre of 1940. Truth, justice and memory*, London, 2005.
- SANFORD, George, *The Katyn Massacre and Polish-Soviet Relations 1941–43*. In: *Journal of Contemporary History* 41, 2006, 1, s. 95–111.
- STEHLÍK, Michal, *Katyň 1943*. In: *Dějiny a současnost* 2010, 4, s. 5–21.

SZYMCZAK, Robert, *Cold War Crusader: Arthur Bliss Lane and the Private Committee to Investigate the Katyn Massacre 1949–1952*. In: *Polish American Studies* 67, 2010, 2, s. 5–33.

SZYMCZAK, Robert, *A Matter of Honor: Polonia and the Congressional Investigation of the Katyn Forest Massacre*. In: *Polish American Studies* 41, 1984, 1, s. 25–65.

ŠVANKMAJER, Milan, VEBER Václav, SLÁDEK, Zdeněk, MOULIS, Vladislav, *Dějiny Ruska*, Praha 1995.

WASILEWSKI, Witold, *Sovětsko-německá spolupráce a katyňský zločin*. In: *Dějiny a současnost* 2010, 4, s. 22–41.

WILLIAMSON, David, G., *Zrazené Polsko, Nacistická a sovětská invaze v roce 1939*, Brno 2010.

Resumé

The bachelor thesis deals with the massacre in Katyn Wood in 1940, when several thousands of Polish officers who had been captured during the invasion of Red Army to Poland in September 1939 were murdered. Before the invasion to Poland, there was an alliance between Soviet Union and Germany. In August 1939 a Non-aggression pact between these two countries was signed and both countries agreed with the collective procedure against Poland and subsequent separation of the sphere influence of Polish area. After the defeat of Poland Soviet Union interned Polish officers to three captive camps, to Kozels, Starobelsk and Ostashkov. The officers were examined and the goal of this was the re-education of captives. Most of Polish officers were lured to join communism, but they refused it and so they were sentenced to death. The officers from camp Kozelsk were transported on 3rd March 1940 to Katyn Wood, where they were shot and buried in common graves. The captives from camp Starobelsk were shot in prison NKVD in Charkov and captives from camp Ostaskov had the same fate in prison NKVD in Kalinin. The officers who were evaluated as suitable for sovietisation were interned to camp Pavlicev Bor. In June 1941 Nazi Germany broke the Non-aggression pact and invaded the Soviet Union. During the invasion Wehrmacht reached Katyn Wood, where they found common graves of the Polish officers. Germany started with the investigation and accused USSR of the murder of 10 000 Polish officers. There were several delegations: German, Polish, international etc., which confirmed, based on the investigation, USSR guilty. When the Red Army pushed out Wehrmacht from Katyn and the surroundings, a Soviet commission started to investigate the case, too. This commission wrote a final message of the guilty of Germany. After the end of The World War II, there was a Nuremberg process, where USSR gave a legal action to Germany for the case of Katyn. Because there was a lack of evidence, no verdict condemning Germany for killing the Polish officers was presented there. Western politicians, in good relations, accepted the version, that the culprit was Germany. This version was presented until the Soviet confession by president Gorbacov on 13th April 1990.

Přílohy

Tabulky

Tabulka 1 – Početní stav táborů Kozelsk a Starobělsk z 29. listopadu 1939

Hodnost	Kozelsk	Starobělsk
Admirálové	1	-
Generálové	4	8
Plukovníci	24	57
Podplukovníci	79	130
Majoři	258	321
Kapitáni	653	853
Námořní kapitáni	17	-
Ostatní důstojníci	3419	2 519
Vojenské duchovenstvo	7	12
Vlastníci půdy	4	2
Princové	1	-
Státní úředníci	43	5
Celkem	4 510	3907

Zdroj: SANFORD, s. 53.

Tabulka 2 – Národnostní složení v táborech Kozelsk a Starobělsk ke dni 28. února 1940

Národnost	Kozelsk	Starobělsk	Celkem
Poláci	4 347	3 828	8 175
Židé	89	71	160
Bělorusové	23	-	23
Němci	11	1	12
Ukrajinci	6	4	10
Litevci	8	1	9
Maďaři	-	1	1
Lotyšši	-	1	1
Bulhaři	-	1	1
Češi	1	-	1
Gruzínci	1	-	1

Zdroj: CIENCILA, LEBEDEVA, MATERSKI, s. 112.

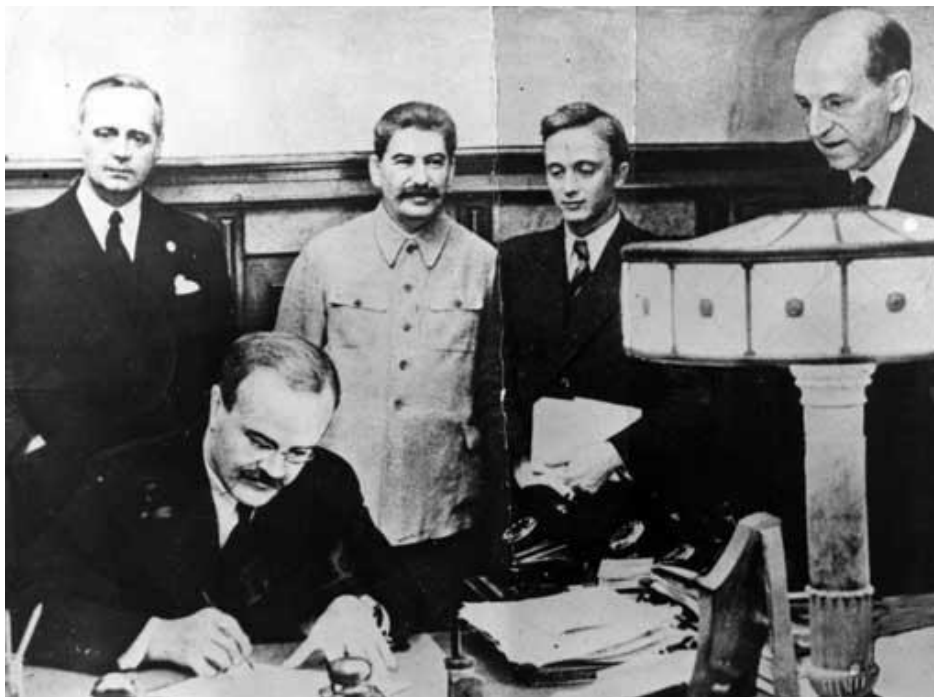
Tabulka 3 – Členové Mezinárodní vyšetřovací komise

Země původu	Příjmení	Povolání
Belgie	Dr. Speleers	profesor očního lékařství na univerzitě v Gentu
Bulharsko	Dr. Markov	docent soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Sofii
Dánsko	Dr. Tramsen	prosektor ústavu pro soudní lékařství v Kodani
Finsko	Dr. Saxén	profesor patologické anatomie na univerzitě v Helsinkách
Itálie	Dr. Pilmieri	profesor soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Neapoli
Chorvatsko	Dr. Miloslavič	profesor soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Záhřebu
Holandsko	Dr. de Burlat	profesor anatomie na univerzitě v Groningen
Rumunsko	Dr. Birkle	soudní lékař rumunského ministerstva spravedlnosti a první asistent ústavu pro soudní lékařství a kriminalistiku na univerzitě v Bukurešti
Švýcarsko	Dr. Naville	profesor soudního lékařství na univerzitě v Ženevě
Slovensko	Dr. Šubík	profesor patologické anatomie na univerzitě v Bratislavě a přednosta státního zdravotnictví na Slovensku
Maďarsko	Dr. Orsós	profesor soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Budapešti
Francie	Prof. Costedoat	z nařízení francouzské vlády měl být pouze divákem, neměl se ničeho zúčastnit a nic nepodepisovat
Španělsko	Prof. Pika	po přílet do Berlína onemocněl a cesty se nezúčastnil

Zdroj: HÁJEK, s. 3 an.

Obrázky

Obrázek 1 – Podpis paktu Molotov-Ribbentrop

Zdroj: <http://www.valka.cz/> (převzato dne 29. 3. 2014)

Obrázek 2 – Slavnostní přehlídka německých a sovětských vojsk v Brestu 23. 9. 1939

Zdroj: <http://www.valka.cz/> (převzato 29. 3. 2014)

Obrázek 3 – Němečtí vojáci s polskými zástavami roku 1939

Zdroj: WASILEWSKI, s. 23.

Obrázek č. 4 – Sikorski a Anders na schůzi o zmizelých důstojnících v Moskvě

ZDROJ: www.historyofwar.org (převzato 29. 3. 2014)

Obrázek č. 5 – Zámeček NKVD v Katyni

Zdroj: WASILEWSKI, s. 33.

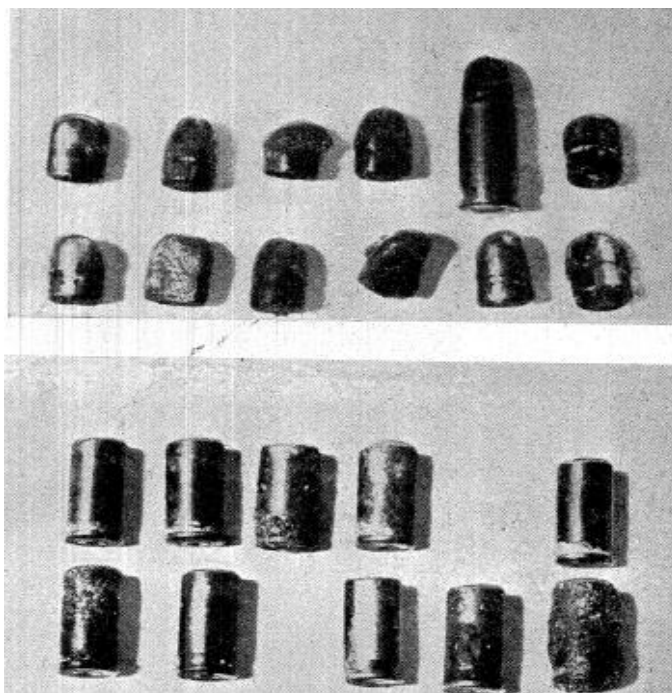
Obrázek č. 6 – Pohled na svázané ruce u mrtvých těl

Zdroj: HÁJEK, *Důkazy Katyňské.*

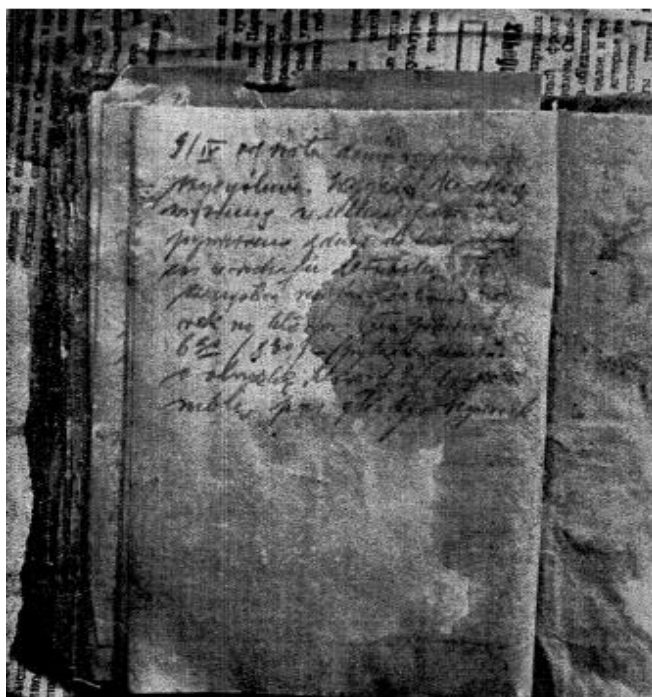

Obrázek č. 7 – Nábojnice a náboje německé výroby nalezené uvnitř hrobu

Zdroj: HÁJEK, *Důkazy Katyňské.*

Obrázek č. 8 – Poslední strana nalezeného deníku majora Solského

Zdroj: HÁJEK, *Důkazy Katyňské.*

Obrázek č. 9 – Naskládané mrtvoly vedle hrobů

Zdroj: HÁJEK, *Důkazy Katyňské.*

Obrázek č. 10 – Pohled na mrtvé tělo s pytlíkem na hlavě a svázanýma rukama

Zdroj: HÁJEK, *Důkazy Katyňské.*

Obrázek č. 11 – Mezinárodní vyšetřovací komise při provádění pitev

Zdroj: HÁJEK, *Důkazy Katyňské*.

Obrázek č. 12 – Ohlas v českých novinách Národní politika 6. května 1943

NÁRODNÍ POLITIKA
 Vydání pro Prahu
 Účastník vlády: 14. květen 1943, číslo 422.

Mezinárodní zjištění o Katyni.

Posudek soudních lékařů z 12 evropských zemí.

Berlín (ČTK). Zilovsko-bolsjevičská hromadná vražda katynská, rozšířila se na oběť 12 000 polských důstojníků, rozšířila se na první chvíli. Kdy by bylo postrobeno totožnou zločinu odhaleno, veřejnost celého kulturního světa. Před všíhnu počáteční pokusy zapírat a pozdější nejnestoudnější snahy zastrasovat, nebylo možno potlačit pravdu. K tomu přispělo také vyšetřování, které provedli vyznační a známí soudní lékaři ze dvaceti evropských států na místě, kde tento ohavný zločin byl spáchán. Výsledky tohoto vyšetřování jsou s vědeckou jasností a střízlivostí zjištěna písemná posudek žilovských specialistů ve středě do tytu tak zřejmá a určité, že každý další pokus provinilců v Moskvě o zeslabování je marný.

Úřední zpráva o výsledku vyšetřování zní takto:

Protokol
 sepsaný o vyšetřování hromadných hrobů polských důstojníků v lese u Katyni u Smolenska, které provedla komise čelních zástupců soudního lékařství a kriminalistiky na evropských vysokých školách a jiných významných vysokých školách učitelů hromadné hroby polských důstojníků v lese u Katyni nedávno Smolenska důkladnému vědeckému vyšetření. V komisi byli tyto pánové:

1. Belgie: Dr. Suelens, řádný profesor očního lékařství na univerzitě v Gentu.
2. Bulharsko: Dr. Markov, zvláštní docent soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Sofii.
3. Dánsko: Dr. Tromsen, profesor ústava pro soudní lékařství v Kodaň.
4. Francie: Dr. Savyen, řádný profesor patologické anatomie na univerzitě v Montpellier.
5. Itálie: Dr. Palmieri, řádný profesor soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Neapoli.
6. Chorvatsko: Dr. Milo Glavčič, řádný profesor soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Záhřebu.
7. Holandsko: Dr. de Buiel, řádný profesor anatomie na univerzitě v Groningen.
8. Byrokracie Cechy a Morava: Dr. Hájek, řádný profesor soudního lékařství a kriminalistiky v Praze.
9. Rumunsko: Dr. Birkle, soudní lékař rumunského ministerstva spravedlnosti a první náčelník v ústavu pro soudní lékařství a kriminalistiku v Bukurešti.
10. Slovensko: Dr. Naville, řádný profesor soudního lékařství na univerzitě v Ženevě.
11. Slovensko: Dr. Šubík, řádný profesor patologické anatomie na univerzitě v Bratislavě, šéf státního zdravotnictví na Slovensku.
12. Maďarsko: Dr. Osso, řádný profesor soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Budapešti.

Všech účastníků této delegace byli dále přítomni:

1. Řádný profesor soudního lékařství a kriminalistiky na univerzitě v Breslavu dr. Reitz, zvláštní vedoucí velitelství hranatí moci velením vykonávek v Katyni.
2. inspektor zdravotnictví dr. Costelosi, kterého povolal šéf francouzské vlády, aby byl přítomen práci komise.

Členy komise hromadných hrobů polských důstojníků v lese u Katyni navštívila Solenska, a německá národně socialistická vláda, předseda říšského zdravotnictví dr. Comblow, aby poslal imenováné odborné posádce z různých evropských zemí do Katyni k prohlídce místa naleziště, aby tak přispěli k objasnění tohoto příšerného zločinu.

Komise vyšetřila osadit několik ruských domácných svědků, kteří kromě jiného potvrdili, že v březnu a dubnu 1940 byly na osadit říšské vojsko (Pokračování na 2. straně)

Štábní podle

Politika, Dr. Viktor, nemoc utrpěl. Viktor v Heye stinn a světovej pochoti

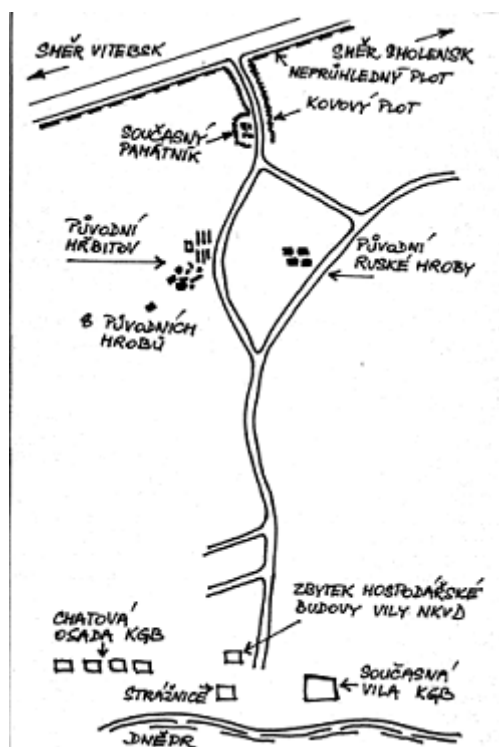
Zdroj: STEHLÍK, s. 9.

Obrázek č. 13 – Pohled na samostatné hroby generálů

Zdroj: www.ceskatelevize.cz (převzato 31. 3. 2014)

Obrázek č. 14 – Plánek Katyňského lesa

Zdroj: BORÁK, s. 111.

Obrázek č. 15 – Pomník pro oběti zavražděné v roce 1940

Zdroj: www.atllanka.net (převzato 31. 3. 2014)